

BAB IV

PELAKSANAAN *GRAND STRATEGY* POLRI 2005 - 2012

4.1 PENGENALAN

Grand strategy POLRI yang bermula pada tahun 2005 hingga tahun 2012, telah melalui dua fasa pelaksanaan. Fasa pertama adalah dari tahun 2005 hingga tahun 2010, manakala fasa kedua yang sedang berjalan sejak tahun 2011, akan berakhir pada tahun 2015. Fasa pertama dikenali sebagai fasa membina kepercayaan (*trust building*), manakala fasa kedua dikenali sebagai fasa membina perkongsian (*partnership building*).

Untuk tujuan kajian ini, pelaksanaan *grand strategy* hanya dibuat sehingga tahun 2012, sekalipun sebenarnya *grand strategy* berlaku sehingga 2025. Dengan alasan bahawa pelaksanaan *grand strategy* pada waktu penyelidikan ini dijalankan, baru pada pertengahan fasa kedua iaitu tahun 2012. Tentunya data yang boleh dihimpun dan dianalisis adalah terhadap pada pelaksanaan *grand strategy* yang sudah dijalankan bermula 2005 – 2012. Program-program yang telah ditetapkan bagi melaksanakan *grand strategy* akan dibincangkan dengan lebih meluas. Di samping itu, prestasi-prestasi yang telah dicapai dan cabaran-cabaran yang dihadapi akan dikaji secara menyeluruh di dalam bab ini.

4.2 PELAKSANAAN LANGKAH

Keselamatan nasional adalah penting bagi mewujudkan sebuah negara Indonesia yang stabil, aman, dan tenteram. Keselamatan nasional boleh didefinisikan sebagai kemampuan sesebuah

negara untuk memelihara integriti dan kedaulatannya, melindungi nilai-nilai nasional dari ancaman dalam mahupun dari luar negeri, selain menjamin kesejahteraan dan kemakmuran seluruh warga masyarakat. Dalam konteks ini, pelbagai pihak, termasuk kerajaan, tentera, polis, dan institusi-institusi lain, serta seluruh ahli masyarakat perlu memainkan peranan masing-masing bagi mewujudkan dan memperkukuh keselamatan nasional. Dengan ini, POLRI memperuntukkan dasar bagi menyediakan pelbagai langkah bagi melaksanakan *grand strategy*.

Bagaimanakah sebenarnya pelaksanaan *grand strategy* POLRI? Sebagai sebuah institusi keselamatan negara, setelah POLRI berpisah dari TNI, POLRI memiliki *grand strategy* yang telah dirancang. Dengan ini, diharapkan dengan pelaksanaan *grand strategy* secara terprogram dan terarah, maka institusi POLRI menjadi lebih kukuh dan menjadi organisasi bertaraf antarabangsa.¹ Pelaksanaan *grand strategy* POLRI bermula dengan penyediaan pelan strategik yang dianggarkan selama lima tahun dan selanjutnya dihuraikan dalam bentuk program kerja tahunan. Sehingga tahun 2012, pelan strategik telah dirangka sebanyak dua kali, iaitu pelan strategik 2005 – 2009 dan pelan strategik 2010 – 2014. Setiap pelan strategik dilengkapi dengan pelbagai program yang merupakan bentuk-bentuk aktiviti yang akan dilaksanakan untuk mencapai matlamat dan objektif yang telah ditetapkan.

Pelan strategik 2005-2009 mengandungi visi dan misi Polis Negara, objektif, strategi, manakala pelan strategik 2010-2014 terdiri daripada empat bab. Bab pertama merupakan pengenalan yang mengandungi syarat-syarat am, potensi dan masalah, bab kedua mengandungi visi, misi, matlamat strategik dan objektif, bab ketiga adalah tentang hala tuju dasar dan strategi serta bab penutup mengandungi kaedah pelaksanaan, kelayakan dan pendedaran.

¹Temubual dengan Boy Rafli, Brigjen Polis, Kepala Biro Penerangan Masyarakat, di Jakarta pada 19 Januari 2013.

Kandungan kedua-dua pelan strategik di atas disusun selaras dengan peringkat-peringkat yang telah disenaraikan dalam *grand strategy* POLRI. Oleh sebab itu, wawasan Polis Negara dalam tahun 2005-2009 mengikut peringkat adalah untuk membangunkan kepercayaan, iaitu merealisasikan polis yang profesional, bermoral, dan moden yang berfungsi sebagai pelindung, penjaga dan pelayan masyarakat yang dipercayai dapat menjaga keselamatan dan menguatkuasakan undang-undang.² Visi pasukan Polis Negara dalam tahun 2010-2014 adalah untuk merealisasikan layanan baik bagi keselamatan dan ketertiban masyarakat, menegakkan undang-undang dan menjamin keselamatan dalam negara yang mantap, serta terjalinnya sinergi polis yang proaktif.³ Maksud terjalinnya sinergi polis yang proaktif adalah bagi menjalin rasa kebersamaan antara elemen-elemen dan komponen-komponen kerajaan dengan masyarakat yang telah mengambil satu langkah ke arah keselamatan. Wawasan ini selaras dengan peringkat membina perkongsian (*partnership building*) yang ditetapkan dalam *grand strategy* POLRI.

4.2.1 Program dan Aktiviti 2005-2009

Dalam pelan strategik 2005-2009, terdapat lapan program yang menjadi dasar Polis Negara. Kelapan-lapan program ini terdiri daripada pembangunan sumber manusia, kemudahan dan infrastruktur pembangunan, kerjasama keselamatan dan ketertiban, pengembangan strategi keselamatan dan ketertiban, pemerkasaan potensi keselamatan, memelihara keselamatan dan

²Mabes POLRI, 2007. *Rencana Strategis Kepolisian Republik Indonesia Tahun 2005 – 2009 (Perubahan)*, Jakarta, hlm. 10.

³Mabes POLRI, 2010a. *Rencana Strategis Kepolisian Republik Indonesia Tahun 2010-2014*, Jakarta, hlm 9.

ketertiban masyarakat, siasatan dan penyiasatan jenayah serta penyelenggaraan pemimpin kenegaraan dan kerajaan.⁴

Selain lapan program yang disebut di atas, terdapat tiga lagi program lain yang telah disediakan dalam pelan strategik 2005-2009 (perubahan), iaitu program pemantapan keselamatan dalam negeri, program pencegahan dan pembasmian penyalahgunaan dan peredaran narkotik, dan program yang berhubung kait dengan undang-undang. Secara keseluruhannya, program ini akan dibincangkan semula dalam bentuk aktiviti-aktiviti secara terperinci seperti yang telah dinyatakan dalam perancangan strategik, khususnya yang berkaitan dengan aktiviti-aktiviti keselamatan dan kerjasama yang akan melakarkan ketertiban, keselamatan, pembangunan potensi, strategi, pemerikasaan serta penyelenggaraan keselamatan dan ketertiban masyarakat. Aktiviti-aktiviti kerjasama keselamatan terdiri daripada tiga mata rantai yang merupakan sokongan bagi elemen-elemen kerjasama dan agensi-agensi keselamatan, penyelenggaraan keamanan dunia, memastikan operasi dan kerjasama dua hala dalam pencegahan pelbagai jenayah serta kerjasama teknik, pendidikan dan latihan.⁵

Program pembangunan strategi keselamatan dan ketertiban dirumuskan dalam enam aktiviti, iaitu struktur dan mekanisme membina Polis Perisikan, aktiviti-aktiviti pendidikan, pengubahsuaian fungsi Brigade Mobil (Brimob) supaya berbeza dengan fungsi TNI, tumpuan khas kepada anggota yang dihantar dan dikembalikan dari kawasan konflik, serta perancangan yang menyeluruh, manakala aktiviti memperkasa potensi dilakukan dengan membentuk sekumpulan orang-orang yang mengambil berat tentang keselamatan alam sekitar,

⁴Mabes POLRI, 2007. *Rencana Strategis Kepolisian Republik Indonesia Tahun 2005 – 2009 (Perubahan)*, Jakarta, hlm. 19.

⁵*Ibid.*, hlm. 29.

membangunkan perkongsian dengan institusi-institusi pendidikan dalam penyelenggaraan kepolisan masyarakat, membangunkan pendapat awam yang memberi impak yang positif bagi Polis Negara, mewujudkan kerjasama dengan pelbagai pihak serta mengoptimumkan penggunaan strategi kepolisan masyarakat. Berkaitan dengan aktiviti memelihara keselamatan dan ketertiban masyarakat, aktiviti ditumpukan kepada layanan keselamatan, tunjuk ajar, serta perlindungan komuniti dan pemulihan ketertiban komuniti, penyelamat dan pemulihan keamanan serta sokongan yang bersifat umum.⁶

Seluruh aktiviti yang disebut di atas berkait erat dengan dimensi kebijakan keselamatan dalam negara. Terdapat dua dimensi keamanan dalam negara iaitu dimensi keamanan dan ketertiban masyarakat serta dimensi stabiliti politik. Dimensi keamanan dan ketertiban masyarakat berkait dengan tiga tugas pokok POLRI, sedangkan dimensi stabiliti politik berkait erat dengan perkembangan situasi dari dimensi keamanan dan ketertiban masyarakat.⁷ Dengan aktiviti ini, diharapkan tugas pokok POLRI dapat dilaksanakan secara efektif sebagai pemelihara keamanan dan ketertiban masyarakat serta perlindungan, penjagaan dan perkhidmatan kepada masyarakat.

Dari segi pelaksanaannya, rancangan strategic POLRI 2005-2009 pada setiap tahun diberi fokus perhatian secara khusus. Bermula tahun 2005 – 2007 fokus adalah pada layanan, perlindungan dan penjagaan masyarakat, sedangkan tahun 2008 fokus adalah pada pemeliharaan

⁶ *Ibid.*, hlm. 32.

⁷ Siboro, Tiarna. 2008. *Police Reform: Taking the Heart and Mind*. Jakarta: Propatria Institute, hlm. 30.

keselamatan dan ketertiban masyarakat, manakala tahun 2009 fokus adalah pada penguat kuasaan undang-undang.⁸

4.2.2 Visi, Misi, Objektif, Strategi dan Prestasi 2010-2012

Dengan memperhatikan perkembangan global serta perkiraan perubahan dalam dan luar negara, dapat dipastikan bahawa kecenderungan global serta perubahan dalam dan luar Negara memberikan kesan kepada keselamatan nasional Indonesia. Dengan mencermati dinamika yang terjadi dalam kehidupan sosial, masih terdapat pelbagai bentuk gangguan keselamatan dan ketertiban masyarakat, seperti konflik, tunjuk perasaan yang anarkis, tindakan kejahatan atau jenayah, dan tindakan-tindakan penganas. Oleh sebab itu diperlukan pelbagai perubahan yang relevan pada POLRI untuk merevitalisasi peranannya dalam melaksanakan tugas-tugas keselamatan dan ketenteraman. Oleh sebab itu, visi, misi, objektif, strategi dan prestasi oleh lembaga keamanan seperti polis diperlukan.

Visi pasukan Polis Negara (POLRI) dalam rancangan strategik 2010-2012 ialah “Terlaksananya perkhidmatan cemerlang dalam menjaga keselamatan dan ketenteraman awam (kamtibmas), tegaknya undang-undang dan keselamatan dalam negeri yang mantap serta wujudnya sinergi polis yang proaktif.”⁹ Visi ini merupakan impian jangka panjang yang dijangka akan diterima pada masa akan datang.

⁸Mabes POLRI, 2010b. *Analisa dan Evaluasi Pelaksanaan Renstra POLRI Tahun 2005 – 2009*, Jakarta, hlm. 9.

⁹Mabes POLRI, 2010a. *Rencana Strategis Kepolisian Republik Indonesia Tahun 2010-2014*, Jakarta, hlm 9.

Untuk mencapai matlamat di atas, polis menetapkan misi sebagai suatu bentuk tanggungjawab yang perlu diuruskan, antara lain ialah melaksanakan pengesanan awal dan amaran awal melalui aktiviti/operasi penyelidikan, pengamanan dan pencegahan atau pengumpulan, menyediakan perkhidmatan dan perlindungan secara mudah, tanpa kesan diskriminasi. Selanjutnya ialah mengekalkan keselamatan, ketenteraman awam dan kelancaran trafik untuk memastikan keselamatan dan kelancaran orang awam serta harta benda, di samping memastikan kejayaan dalam menangani gangguan keselamatan dalam negeri, membangunkan kepolisan masyarakat berasaskan masyarakat yang mematuhi undang-undang, menguatkuasakan undang-undang secara profesional, objektif, seimbang, telus, dan bertanggungjawab untuk menjamin undang-undang dan semangat keadilan. Juga, menjadi profesional dalam melaksanakan tugas, sikap bertanggungjawab, telus menjaga semua sumber bagi menyokong operasi polis dan tugas polis. Terakhir ialah mewujudkan sinergi sistem dalam jabatan polis, institusi-institusi antarabangsa serta komponen-komponen masyarakat untuk membina perkongsian dan rangkaian kerja (*partnership building/networking*).¹⁰

Misi yang telah ditetapkan di atas mempunyai pelbagai matlamat, iaitu membentuk keadaan selamat yang menyokong pencapaian keutamaan matlamat pembangunan negara selama tempoh lima tahun akan datang, menguatkuasakan undang-undang yang dapat memberikan rasa perlindungan dan penjagaan oleh negara serta kepastian dunia korporat. Juga merealisasikan keharmonian sosial yang bebas daripada konflik sosial dan gangguan dalam melaksanakan agenda demokrasi pada kerajaan pusat dan di daerah. Di samping itu, mewujudkan kerjasama antara kementerian dan merentas negara untuk merealisasikan usaha-usaha untuk mewujudkan keselamatan melalui sinergi kepolisan, membina potensi masyarakat harmoni dalam

¹⁰*Ibid.*, hlm. 11

merealisasikan keselamatan alam sekitar, bekerjasama dengan polis supaya masyarakat mematuhi undang-undang yang telah berkuatkuasa.¹¹

Visi, misi dan matlamat dapat dicapai dalam beberapa matlamat strategik. Antaranya ialah terbinanya sistem komunikasi polis yang berasaskan teknologi yang harmoni untuk mempercepat tindak balas terhadap setiap panggilan dan mendapat bantuan daripada masyarakat, komunikasi memujuk untuk program-program kawalan jenayah, serta perlindungan dan penjagaan masyarakat. Tersebarnya perkhidmatan polis kepada masyarakat adalah dengan mengukuhkan Polis Sektor (Polsek) sebagai menerajui perkhidmatan keselamatan dan Polis Resort (Polres) sebagai perpaduan operasi asas, terutamanya dari segi perlindungan dan penjagaan. Kepuasan hak suspek berdasarkan prinsip dianggap tidak bersalah, sehingga secara berkala menyalurkan maklumat kepada suspek mengenai perkembangan hasil siasatan yang dijalankan. Pelaksanaan kemasukan ahli-ahli POLRI dijalankan dengan telus dan membina sistem yang dapat mencapai ketelusan kepada orang ramai. Terciptanya keselamatan sempadan rantau dan pulau-pulau terjauh yang mempunyai jumlah penduduk (khususnya, selat Melaka). Peningkatan perkhidmatan komuniti melalui pelesenan. Kawalan di kawasan kampung dan komuniti merupakan satu bentuk penyertaan yang aktif untuk mengekalkan keselamatan. Pelaksanaan perkhidmatan yang lebih mudah dan berkesan tanpa pemilihan secara khusus terhadap mangsa kerana hasil jenayah untuk proses penguatkuasaan undang-undang boleh dijalankan secara objektif. Merealisasikan perkongsian antara POLRI dengan institusi lain di dalam serta diluar negara dalam rangka kerja untuk keselamatan berorientasikan tindakan proaktif daripada tindakan reaktif. Pelaksanaan dan peranan media massa untuk polis bagi memberi imej tentang perkara-perkara yang telah diperolehi daripada pihak Polis Negara dalam

¹¹*Ibid.*,

melaksanakan tugas sebagai seorang pelindung, penjaga dan pemberi khidmat masyarakat. Peralatan polis dalam menghadapi pelbagai jenayah berasaskan teknologi merupakan satu trend yang semakin meningkat selaras dengan semakin canggihnya jenayah. Walaupun jenayah itu telah menebusi dunia maya, jadi ia memerlukan peralatan untuk memberi keupayaan yang setanding dengan siasatan kesan buruk terhadap dimensi baru. Memenuhi bilangan kakitangan untuk mengisi perkhidmatan dalam masyarakat. Tersedianya kakitangan POLRI yang profesional, sehingga dalam Rancangan Strategi (Renstra) Polis 2010-2014 yang memasuki era kualiti melalui pendidikan vokasional di SPN-SPN dan D3/S1, terutamanya yang mengendalikan budi bicara, yang berpakat dengan kolej tempatan (dalam perkhidmatan latihan) dan universiti terbuka. Menjelmakan sebuah sistem undang-undang kepolisan yang berkuat kuasa dalam rangka tanggungjawab, pengesahan dan kesahihan sistem kepolisan Indonesia dalam kehidupan masyarakat, berbangsa dan bernegara berdasarkan perlembagaan UUD 1945.¹²

Matlamat strategik ini dapat dicapai sekiranya POLRI melakukan reformasi serta mengkaji semula peranan, tugas dan tanggungjawabnya dalam menjaga keamanan nasional. Setidak-tidaknya terdapat tiga faktor utama yang menjadi pendorong bagi reformasi POLRI. Pertama, pendemokrasian yang diikuti oleh liberalisasi politik. Kedua, semakin kompleksnya ancaman keamanan. Ketiga, perlunya paradigma kepolisan yang lebih memanfaatkan sumber daya dan potensi yang ada dalam masyarakat.¹³ Di sinilah kepentingan visi, misi dan matlamat POLRI yang disusun dalam rancangan strategik 2010-2012.

Peringkat pencapaian hasil untuk lima tahun ke hadapan ialah melanjutkan perkhidmatan komuniti sampai kepada kumpulan masyarakat terkecil secara berterusan yang disokong oleh

¹²*Ibid.*, hlm. 13.

¹³ Siboro, Tiarma. 2008. *Police Reform: Taking the Heart and Mind*. Jakarta: Propatria Institute, hlm. 103.

perkhidmatan dalaman yang berkualiti dan lengkap serta memperkukuh undang-undang asas bagi prestasi (*performance*) POLRI pada tahun 2010, sertaterus menggunakan perkhidmatan untuk komuniti kecil, terbentuknya 70,000 kepolisan masyarakat di semua kampung serta perkhidmatan berkesan samapta di 63,000 titik. Kira-kira 5,000 polis sektor (Polsek) memberi perkhidmatan yang berkesan serta 80,000 km bermula secara beransur-ansur bot polis dikerahkan di sepanjang pantai.

Selain itu, perkhidmatan lengkap yang disokong kualiti dalaman yang ditandai dengan peralatan polis sebagai tulang belakang diagihkan sama rata, peralatan lesen berjalan sama rata, peralatan komunikasi telah diagihkan sama rata dan ganjaran sudah berjalan. Demikian pula dukungan operasional Polis Resort dan Polis Sektor digunakan secara tepat, sesuai dan objektif.

Kuatnya undang-undang asas bagi prestasi (*performance*) POLRI, seperti undang-undang trafik yang berkesan, undang-undang jenayah yang berkesan, keselamatan tetap pelaksanaannya berteraskan undang-undang Nombor 2 tahun 2002, dan 22 draf undang-undang yang memerlukan depolitisasi.

Melaksanakan khidmat masyarakat sampai kepada komuniti terjauh yang disokong sinergi Polis dengan unsur-unsur komuniti serta kualiti masyarakat yang mematuhi undang-undang dapat dicapai melalui penyertaan sosial perancangan tahun 2011. Dalam konteks ini, di pulau-pulau terjauh yang mempunyai penduduk telah dibina Polis Sektor dan sub-sektor. Komuniti polis dalam suku asli terlaksana secara berkesan. SLO (*Senior Liaison Officer*) dan LO (*Liaison Officer*) di luar Negara. Latihan LO antara jabatan telah memberikan keupayaan sinergi dalam persediaan bagi pelaksanaan tahun 2012. Pembentukan komuniti samapta sebagai rakan kongsi polis di desa-desa. Ditubuhkan BKPM (Badan Kerjasama Perpolisan Masyarakat) dan

FKPM (Forum Komunikasi Perpolisan Masyarakat) di bandar-bandar besar dan di kawasan-kawasan yang telah disediakan dengan unsur-unsur komuniti untuk FKPM. Mantapnya kondisi keselamatan dan ketertiban masyarakat serta tegaknya perintah undang-undang, terutama bagi pilihan raya dan kekayaan negara. Untuk menangani jenayah antarabangsa dan pemodenan perkhidmatan pembuatan *Surat Keterangan Catatan Kepolisian (SKCK)* dan *Indonesia Automatic Fingerprint Identification System (INAFIS)*.

Melancarkan perkhidmatan masyarakat yang benar-benar disokong polis dengan unsur-unsur kesepaduan birokrasi (kementerian/agensi) untuk mengekalkan kedaulatan undang-undang pada tahun 2012. Hal ini ditandai dengan tertubuhnya seluruh program *Quick Wins* di seluruh rantau ini. Antara jabatan, LO sudah memulakan kerjaya kementerian dan agensi-agensi yang berpotensi dalam menghadapi masalah perbatasan. Mengekal dan memantapkan keselamatan dalam negara, terutama dalam mengekalkan kesinambungan agenda demokrasi. Pemantapan penyertaan komuniti samapta telah mencipta iklim politik dan pelaburan sebagai syarat-syarat keadaan yang kondusif. Ketelusan dan akses komunikasi antara masyarakat melalui maklumat polis dan teknologi serta FKPM. Menangani akar jenayah yang merentas sempadan dalam kedua-ke dua aspek domestik dan luaran.

Memajukan dan melaksanakan perkhidmatan komuniti dan sinergi polis lengkap dalam merealisasikan syarat-syarat yang menjamin keselamatan pembangunan negara berwawasan. Pengedaran khidmat masyarakat telah menjadi satu titik besar pada sebahagian perkhidmatan yang berkesan dengan peralatan yang lengkap dan berbudaya. Memberikan perkhidmatan yang terbaik kepada masyarakat. Bersesuaian dengan fungsi LO antara jabatan dan luar negara dalam mengatasi masalah-masalah di luar bahagian supaya proaktif kepolisan telah memberikan hasil pembelajaran dalam bentuk rasa keselamatan dan semangat yang tinggi pada semua lapisan

masyarakat. Diberikan agenda demokrasi pada kedua-dua peringkat pusat serta wilayah. Sikap responsif kepada isu-isu global yang akan membawa kepada gangguan apa-apa sekuriti; alam sekitar dan perubahan iklim, wabak dan isu-isu gender. Gangguan keselamatan diatasi di perairan sempadan dan juga sebagai sumber jenayah merentas sempadan di wilayah alam sekitar yang boleh mempengaruhi ekonomi negara.

Mewujudkan perkhidmatan komuniti utama dan beberapa jenis sinergi polis yang produktif sebagai prasyarat untuk daya saing bangsa dan keunggulan nasional pada 2014. Kondisi ini ditandai dengan terjaminnya keselamatan terhadap agenda demokrasi pada peringkat kebangsaan, terutama dalam pergantian kepimpinan negara, sehingga Indonesia memiliki wibawa sebagai negara demokrasi yang terbesar di dunia. Disediakan keadaan keselamatan dan keselesaan yang menyokong agenda kerajaan dalam meningkatkan daya saing global. Keselamatan perkhidmatan ketenteraman awam utama telah pun muncul pada titik keseluruhan perkhidmatan dalam semua bidang undang-undang. Penubuhan sistem polis antara jabatan dengan menyediakan sinergi hasil pembelajaran bagi pembangunan negara yang bebas daripada gangguan dan halangan sosial. Penyertaan komuniti samapta terlaksana dalam menjaga keselamatan dan ketenteraman masyarakat. Kualiti masyarakat telah mematuhi undang-undang dan memberi sokongan kepada pembentukan karakter bangsa. Indonesia menjadi kawasan selamat baik pada peringkat serantau juga pada peringkat global.¹⁴

Program-program untuk mencapai matlamat yang sedia ada merupakan program yang menyokong pengurusan dan pelaksanaan tugas-tugas teknikal lain oleh pihak POLRI. Contohnya, program peningkatan pengawasan dan kebertanggungjawapan POLRI, program

¹⁴*Ibid.*, hlm.16-19

peningkatan infrastruktur dan kemudahan polis, program penyelidikan dan pembangunan teknologi untuk pasukan polis, program pemerksaan sumber manusia dalam pasukan polis, program pendidikan dan latihan bagi pihak POLRI, program pembangunan strategi keselamatan dan ketenteraman program kerjasama keselamatan dan ketenteraman, program memperkasa potensi keselamatan, program penyelenggaraan keselamatan dan ketenteraman masyarakat, program penyiasatan jenayah, program penyelesaian gangguan keselamatan dalam negara yang tinggi serta program pembangunan undang-undang polis.¹⁵ Pelbagai program ini dilaksanakan secara maksimum sesuai dengan sokongan peruntukan yang sediaada.

Prestasi (*performance*) POLRI pada tahun 2010

Pada renstra polis 2010-2014, tahun 2010 merupakan tahun untuk meneruskan penggunaan perkhidmatan kepada masyarakat sampai kepada komuniti paling kecil yang disokong oleh kualiti perkhidmatan dalaman yang lengkap dan kukuhnya undang-undang asas bagi prestasi (*performance*) polis.

Prestasi (*performance*) polis pada tahun 2010 seperti yang dilihat dalam bidang sistem perancangan organisasi POLRI, iaitu ketelusan ruang terbuka bagi awam sesuai UU RI. No.14 tahun 2009 tentang keterbukaan maklumat awam.¹⁶ POLRI dari segi penyusunan semula organisasi menjadi lebih berkesan, cekap, telus dan bertanggungjawab bagi memenuhi tuntutan dan jangkaan masyarakat dinamik. Struktur organisasi polis negara mempunyai sebuah piramid

¹⁵*Ibid.*, hlm. 25

¹⁶Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (27/12/2010).

dalam piawaian polis postur profesional, bermoral, dan moden (PBM) dengan lapisan kekuatan: ibu pejabat Polis Kecil, Polis Daerah Cukup, Polis Resort Besar dan Polis Sektor Kuat. Dari segi pelaksanaan perkhidmatan, organisasi polis telah membangunkan unit yang disesuaikan dengan keluasan supaya lebih dekat dengan kawasan pentadbiran perkhidmatan untuk masyarakat. Sebagai susulan kepada Peraturan Presiden No. 52 daripada RI 2010 tentang susunan dan organisasi kerja Polis Republik Indonesia pada 4 Ogos 2010, Ketua Polis Negara Indonesia (KAPOLRI) telah membuat Peraturan KAPOLRI (PERKAP) sebanyak 27 PERKAP, termasuk di antaranya PERKAP No.242/2010 bertarikh 14 Mei 2010 mengenai prosedur pelaksanaan jenayah bagi kematian. PERKAP No. 297/2010 bertarikh 18 Jun 2010 tentang susunan dan organisasi kerja pada peringkat serantau polis. PERKAP No. 9/2010 bertarikh 14 September 2010 tentang susunan dan organisasi kerja ibu pejabat POLRI. PERKAP No. 22/2010 bertarikh 28 September 2010 tentang susunan organisasi kerja pada peringkat serantau polis. PERKAP No. 23/2010 bertarikh 30 September 2010 tentang susunan dan organisasi kerja pasukan Polis Resort dan Polis Sektor.¹⁷

Dalam bidang sistem belanjawan, ia ditandai dengan mengoptimumkan pengurusan belanjawan dengan member fokus perkhidmatan polis kepada masyarakat dengan menggunakan Sistem Dokongan Dana Operasi (SDDO) secara langsung ke peringkat pelaksana utama (berasaskan prestasi bajet).¹⁸ Belanjawan diautoritisasi secara langsung kepada unit-unit kerja, supaya tidak ada lagi dana berpusat di ibu pejabat POLRI dan seluruh DIPA unit kerja berlaku sebagai autoriti. Menyusun kos piawaian khas (SBK) bagi menyeragamkan piawaian belanjawan

¹⁷Rencana Strategis POLRI Tahun 2010 – 2014 (<http://komisikepolisanindonesia.com/umum/read/2766/rencana-strategis-POLRI-tahun-2010-2014.html>). (12/2/2011)

¹⁸Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (12/1/2011)

untuk sokongan pelaksanaan tugas-tugas POLRI. Persediaan imbuhan untuk yang berprestasi baik. Belanjawan peruntukan daripada pihak POLRI tahun 2010 mengalami peningkatan sebanyak 9.8 peratus dari tahun fiskal 2009. Belanjawan telah meningkat daripada Rp. 24.8 trilion kepada mata ganjaran 27 trilion rupiah. Peruntukan belanjawan POLRI diterapkan ke dalam 1,072 unit kerja polis. Peruntukan belanjawan POLRI pada tahun 2010 yang terdiri daripada tiga jenis, iaitu perbelanjaan kakitangan sebanyak Rp. 17,690,961,564,000, perbelanjaan barangan sebanyak Rp. 5,817,047,933,000 dan perbelanjaan modal sebanyak Rp. 3,686,943,614,000. Perbelanjaan operasi barangan bagi Polis Resort seluruh Indonesia bagi purata sebanyak Rp. 3.4 bilion. Belanjawan barang-barang operasi di Polis Resort yang paling banyak adalah sekitar Rp. 9,8 bilion, iaitu di Poltabes Medan. Belanjawan barangan paling rendah adalah sekitar Rp. 955 juta di Polis Resort Persiapan Superior di kawasan Polis Daerah Papua.¹⁹

Dalam bidang Sumber Manusia, POLRI memandang akan perlunya kualiti Sumber Manusia. Hal ini disebabkan polis menghadapi cabaran yang kompleks. Sebagaimana yang disebutkan oleh Colin Rogers dan Rhobert Lewis, yang menghuraikan sistem kerja polis, pendukung kerja polis dan amalan kerja polis. Masing-masing bahagian dijelaskan secara terperinci di dalam sub-sub perbahasan. Pada bahagian sistem kerja polis, dihuraikan organisasi polis, *probationer officer*, komunikasi dan kajian kemahiran, manakala dalam pendukung kerja polis, dihuraikan tentang nilai-nilai etika, ras, unit komando dasar, jenayah dan forensik, sedangkan pada bahagian ketiga iaitu amalan kerja polis, dihuraikan tentang siasatan jenayah, dadah dan minuman keras,

¹⁹Anggaran POLRI 2010 Capai Rp 27 Triliun: KAPOLRI Rapat Dengar Pendapat dengan Komisi Hukum DPR (http://bisnis.news.viva.co.id/news/read/131729-anggaran_POLRI_2010_capai_rp_27_triliun) (15/1/2011).

antisosial dan tanggungjawab operasi.²⁰ Dengan ini, diakui banyak hal yang perlu diambil kira dan dianalisis dari buku ini, namun ianya tidak membicarakan hal-hal yang berkaitan dengan peranan dan tugas-tugas polis di Indonesia, terutama dalam aspek keselamatan dan ketenteraman.

Perubahan dasar dalam bidang sumber manusia POLRI telah dilakukan pada tahun 2010, bahawa era pembinaan pasukan Polis Negara yang bersifat kuantiti telah ditukar kepada era kualiti yang selari dengan tuntutan kecekapan dan tugas-tugas pembangunan peraturan yang telah dilaksanakan melalui pendidikan AKPOL (Akademi Polis) dan PPSS (Pegawai Polis Sumber Sarjana) yang diperoleh S1/S2 seramai 350 perwira polis. Pendidikan Brigader Polis Negara yang pada asalnya telah dilaksanakan selama lima bulan meningkat kepada tujuh bulan. Sekolah pendidikan kakitangan peringkat tinggi pegawai-pegawai polis pada asalnya peserta 40 orang ditambah menjadi 75 orang, dengan pertimbangan pecutan penyediaan cadres pimpinan polis sehingga peringkat tertinggi (*top manager*). Dikbangspers polis Brigadier/PNS kumpulan II pada tahun 2010 seramai 3,925 orang, supaya mempunyai kebolehan dan kemahiran teknikal profesional pada peringkat asas sesuai dengan peranannya sebagai pelaksana. Pendidikan Pengembangan Spesialisasi (DIKBANGSPES) Polis Inspektor/penjawat III ditambah menjadi 2,975 orang, agar mempunyai kemampuan dan kemahiran teknikal profesional pada peringkat lanjutan selaras dengan peranannya sebagai penyelia (*supervisor*). DIKBANGSPES Komisaris Polis/PNS kumpulan IV seramai 445 orang, agar mempunyai kebolehan dan kemahiran teknikal profesional pada peringkat menengah selaras dengan peranannya sebagai pengurus peringkat pertengahan. Pendidikan perubahan Bintara ke Perwira pegawai-pegawai Polis seramai 3,200 orang dengan pendidikan lama mengubah daripada 12 hari kepada 30 hari. Latihan Kanit/Panit

²⁰Rogers, Colin and Lewis, Rhobert. 2007. *Introduction to Police Work*. London: Willan Publishing, hlm. 135.

Reskrim dirancang 7,579 orang telah dilaksanakan sebanyak 3,470 kehadiran untuk 6 gelombang. Memperbaiki kualiti prestasi (*performance*) perwira menengah (Kombes) polis negara dirancang sebanyak 480 orang yang sudah dilaksanakan 70 orang, sebagai pemegang estafet kepemimpinan polis negara masa depan yang tertumpu kepada *capacity building*.²¹ Aktiviti pengambilan sumber manusia, khususnya dalam bidang pembangunan kekuatan kakitangan polis negara, seperti pengambilan calon Kadet Akademi Polis (AKPOL) dan pegawai-pegawai polis sumber Siswazah (PPSS) berasaskan sistem pengurusan kualiti, telah mendapat pengiktirafan antarabangsa dengan buktinya sijil ISO 9001:2000 siri pada 2008 yang kemudiannya dinaik taraf kepada ISO 9001:2000 siri pada tahun 2010. Kerjasama dalam dan luar negara dalam bidang pendidikan, latihan dan penyelidikan. Jumlah 415,558 kakitangan yang terdiri daripada polis 390,452 orang (Pati 204; Pamen 10,730; Pama 29,203, Bintara 350,176 dan Tamtama 139). CPNS/PNS polis sebanyak 25,106 orang (penjawat awam 12,003 dan CPNS 3,103).²²

Bidang kawalan awam, pembinaan etika profesyen dan disiplin anggota polis negara, terdiri daripada kawalan dalaman pemantauan yang dijalankan oleh pihak polis. Divpropam Polis Negara dan Divbinkum Polis Negara yang berhubung dengan pentadbiran, disiplin, etika profesyen dan tindakan jenayah oleh anggota-anggota polis negara. Penyeliaan berfungsi untuk mengawal penyiasatan yang dijalankan oleh penyelia penyiasat. Penyeliaan luar oleh institusi seperti DPR RI, Komnas HAM, Kompolnas, Ombudsman dan NGO seperti YLBHI, IPW dan ICW. Walaupun pembinaan oleh kepimpinan pada semua peringkat organisasi polis terus

²¹Mabes POLRI, 2012. *Analisa dan Evaluasi Pelaksanaan Renstra POLRI 2010-2014 Tahapan Tahun 2010 dan Tahun 2011*, Jakarta, hlm.11.

²²Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010).

dilakukan lagi terhadap ahli yang melanggar disiplin, kod tatalaku, serta hukuman jenayah yang berkaitan masih teguh. Bagi tahun 2010 telah dilaksanakan hukuman terhadap ahli-ahli dari segi masalah penguatkuasaan polis dan undang-undang yang berkaitan dengan bidang tatatertib. Bagi tahun 2010, pelanggaran tatatertib sebanyak 19,083 kes, sedang bagi tahun 2009 sebanyak 23,971 kes. Terdapat penurunan sebanyak 4,888 perkara (-20.3%). Keseluruhan pengendalian hal-hal yang berlaku pada tahun 2010 telah siap sepenuhnya (100%). Bidang disiplin bagi kesalahan tatatertib 2010 sebanyak 5,437 bagi tahun 2009 sebanyak 5,882 kes. Jadi, penurunan sebanyak 444 (tindakan undang-undang -7,54%). Jumlah personel yang melakukan kesalahan-kesalahan tatatertib pada 2010 sebanyak 5,437 kes. Jumlah kes diselesaikan sebanyak 1,889 kes, manakala yang masih dalam proses sebanyak 3,548 kes (34.7%). Bidang-bidang jenayah bagi tahun 2010, kes jenayah adalah sebanyak 612 kes, manakala bagi tahun 2009 sebanyak 1,135 kes. Jadi penurunan sebanyak 545 kes (-45.3%). Jumlah kes jenayah 682 kes pada 2010, yang diselesaikan sebanyak 119 kes dan yang masih dalam proses sebanyak 563 kes (17.4%). Bidang etika profesyen untuk 2010; pelanggaran etika profesyen sebanyak 215 kes jenayah, manakala bagi tahun 2009 sebanyak 1,135 kes. Jadi penurunan kes sebanyak 400 (-65%). Yang melanggar kod pengendalian profesyen 215 kes diselesaikan sepenuhnya (100%). PTDH (pemecatan tidak dengan hormat) pelanggaran yang berlaku di sepanjang tahun 2010 seramai 293 orang yang dijatuhkan hukuman, iaitu berhenti dengan tidak hormat (PTDH), yang terdiri daripada: *Pamen* 6 orang, *Pama* 12 orang, *enlisted* 272 orang dan *Tamtama* 4 orang.²³ Pelaksanaan tugas penguatkuasaan dalam disiplin dalaman profesyen dan Bahagian Keselamatan telah memperolehi Sijil ISO 9001:2008. Pencapaian adalah sebagai bukti seriusnya pihak polis untuk meningkatkan perkhidmatan mereka kepada orang awam untuk satu bentuk perkhidmatan yang

²³ Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010).

utama, telus, dan bertanggungjawab. Penyeliaan dan rutin peperiksaan (Wasrik) fasa pada tahun 2010, berjumlah 2,863 penemuan yang terdiri daripada laporan 2,378 unit kerja-kerja Mabes POLRI dan 485 penemuan. Penyeliaan dan pemeriksaan secara khusus (Wasriksus) dilaksanakan supaya susulan penemuan-penemuan yang menonjol pada 11 Obrik (objek pengawasan dan pemeriksaan). Hasil penemuan atau dapatan oleh pihak Badan Pengawas Keuangan Republik Indonesia (BPKRI) berjumlah 187 (termasuk penemuan-penemuan *Komisi Pemberantasan Korupsi/KPK* pada tahun 2009, sebanyak 57 kes yang belum selesai dan yang belum diproses sebanyak 58 kes); keputusan pemantauan susulan seperti berikut: selesai 129 kes, belum selesai 41 kes dan belum diproses sebanyak 17 kes. Pejabat yang telah menyerahkan laporan akauntabiliti penggunaan bajet adalah berjumlah 46, terdiri daripada 22 Pejabat Ketua Polis Negeri (Kapolda) dan 24 unit divisi di Ibu Pejabat/*Markas Besar* Polri). Penyeliaan dan pemeriksaan hasil cukai negeri dan *Penerimaan Negara Bukan Pajak* (PNBP) telah dijalankan oleh pihak BPKRI kepada 16 divisi Polri yang dipantau oleh Pesuruhjaya Polis.²⁴

Dalam bidang pembangunan dan infrastruktur, kemajuan Polri ditandai dengan perkhidmatan perolehan barangan dalam *e-procurement* (perkhidmatan perolehan secara elektronik oleh unit *Layanan Pengadaan Secara Elektronik/LPSE* di Divisi Sarana Prasarana Polri/SARPRAS POLRI) sebagaimana mandat yang diterbitkan Nombor 80 tahun 2003 mengenai unit kerja perolehan dan pengadaan barangan kerajaan. SARPRAS POLRI juga menyediakan sarana dan prasarana komunikasi yang mengaplikasikan program *Global Positioning System/GPS*. Sistem perkhidmatan hal-ehwal trafik dan lesen memandu telah menerapkan sistem layanan perbankan untuk aplikasi bayaran. Ketelusan dalam sistem perkhidmatan penyiasatan juga telah

²⁴Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010)

diimplementasikan. Sistem aplikasi *media digital* dalam hal-ehwal pemantauan pembangunan adalah dijalankan oleh bahagian perhubungan awam POLRI. Pembangunan sistem pengisian dan rakaman dalam rangka program *Quick Wins, Divisi Provost dan Pengamanan* (Divpropam) Polri telah memantau 5 (lima) Polda (Metro Jaya, Banten, Jawa Barat, Jawa Tengah dan Jawa Timur).²⁵

Bidang atau kawasan operasi terdiri daripada keselamatan, ketenteraman, dan kelancaran trafik (Kamtibcar lantas). Keadaan keamanan, keselamatan, ketertiban dan kelancaran pada tahun 2010 boleh digambarkan melalui keadaan trafik kemalangan, iaitu kemalangan pada 2010 meningkat 1,04% (2009: 59,164 dan 2010: 61,606). Mangsa meninggal dunia (MD) turun 51,26% (2009: 23,440 dan 2010: 13,600). Mangsa luka berat (LB) menurun 55,02% (2009: 23,440 dan 2010: 13,600). Jumlah mangsa yang direkod dalam senarai adalah sehingga 55,21% (2009: 55,772 dan di 2010: 30,794). Jumlah individu pelanggar undang-undang trafik menurun 42% (2009: 5,311,228 dan 2010: 3,114,970).²⁶

Sebagaimana yang telah disebutkan sebelum ini, bahawa perubahan yang terjadi pada peringkat antarabangsa sama ada dalam aspek politik, ekonomi mahupun sosio-budaya, memberi dampak pada keadaan dalam negara. Sementara itu, perkembangan yang terjadi dalam suatu negara juga akan mengakibatkan perubahan dalam pelbagai aspek. Baik perubahan yang terjadi di luar negara ataupun di dalam negeri, kedua-duanya akan mempengaruhi keselamatan nasional. Oleh sebab itu perubahan-perubahan tersebut, sama ada positif ataupun negatif perlu menjadi pertimbangan dalam menetapkan kebijakan keselamatan nasional, sehingga ia dapat berperanan secara efektif sesuai dengan perkembangan semasa.

²⁵*Ibid.*

²⁶*Ibid.*

Untuk meningkatkan perkhidmatan polis, maka polis komited untuk terus berusaha untuk meningkatkan keberkesanan, kecekapan, ketelusandan kebertanggungjawapan dalam perkhidmatan awam, telah membuat penemuan melalui satu perkhidmatan pengurusan penambahbaikan lesen memandu, pendaftaran nombor kenderaan dan pendaftaran kenderaan (SSB) oleh kemajuan teknologi sistem perbankan. Lanjutan daripada peningkatan perkhidmatan lesen, perakuan pendaftaran kenderaan memandu, penghantaran pembaharuan pendaftaran kenderaan perkhidmatan dengan melibatkan Polis Awam ditamatkan (buat sementara waktu sahaja di Jakarta, Jawa Barat dan Jawa Timur) di samping membangunkan Pusat Pengurusan Trafik (TMC), Pusat Pengurusan trafik serantau (RTMC) dan Pusat Pengurusan trafik Kebangsaan (NTMC).

Selaras dengan komitmen dalam merealisasikan perkhidmatan cemerlang berdasarkan sistem pengurusan kualiti, kor polis trafik telah mendapat penghargaan beberapa komuniti dan juga pada peringkat antarabangsa. Ia ditandai dengan anugerah yang diterima daripada ISO 9001:2008 sebanyak 84 sijil, perkhidmatan dari Trofi Piala Menpan RI 24 dan dari MURI cawan (muzium Negara Republik Indonesia) sebanyak 5 cawan.²⁷

Tambahan pula, trend jenayah yang berlaku di seluruh Indonesia memperolehi data bahawa bilangan perlakuan jenayah bagi tahun 2009 sebanyak 344,942 kes dan pada tahun 2010 sebanyak 274,999 kes, jadi penurunan kes-kes sebesar 69,943 (-20,28%). Penyelesaian tindakan jenayah bagi tahun 2009 sebanyak 223,282 dan pada tahun 2010 sebanyak 150,184 kes, jadi penurunan kes-kes 73,098 (-32,74%). Kesalahan jenayah peratusan penyelesaian sebanyak 65% pada tahun 2009 dan 55% pada tahun 2010, mengakibatkan penurunan sebanyak 10%. Risiko

²⁷Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010)

penduduk terlibat jenayah bagi tahun 2009 sebanyak 148 kes dan pada tahun 2010 sebanyak 118 kes, jadi turun dalam 30 kes (-20,27%).²⁸

Trend gangguan keselamatan komuniti (Kamtibmas), ditandai dengan terjadinya jenayah konvensional: pada tahun 2009 sebanyak 319,402 kes dan pada tahun 2010 sebanyak 252,566 kes, jadi penurunan kes sebanyak 66,836 (-20,93%). Jenayah merentas sempadan: bagi tahun 2009 sebanyak mungkin 17,511 kes dan dalam 2010 sebanyak 19,342 kes, demikian peningkatan sebanyak 1,831 kes (10,46%). Jenayah terhadap negeri: kekayaan bagi tahun 2009 sebanyak 7,941 kes dan pada tahun 2010 sebanyak 2,992 kes, jadi berlaku penurunan kes-kes 4,949 (-62,32%). Luar jangka (Kontigensi): implikasi bagi jenayah pada 2009 sebanyak 88 kes dan pada tahun 2010 sebanyak 99 kes, peningkatan sebanyak 11 kes (12.50%). Gangguan tahun 2009 sebanyak 11,638 kes dan pada tahun 2010 sebanyak 7,712 kes, jadi berlaku penurunan sebanyak 3,926 kes (33.37%).²⁹

Perlakuan jenayah yang berlaku terbahagi kepada empat klasifikasi, iaitu jenayah konvensional yang terdiri daripada pembasmian juditahun 2010 mencatat bahawa perjudian jenayah boleh dibawa ke mahkamah sebanyak perkara ini 8,738 ialah satu langkah peningkatan ketara berbanding dengan tahun 2009 sebanyak 13,778 perkara, ke bawah sebanyak 5,038 kes (-36,57%). Pembasmian jenayah di jalan raya dan kegiatan samseng pada tahun 2010 ini adalah langkah-langkah polis untuk menyekat kategori jenayah telah dilakukan pada serangan dengan hasil-hasil berikut: kecurian dengan menggunakan kekerasan (Curas), tahun 2010 sebanyak : 8,238 kes, manakala pada 2009 sebanyak 10,933 kes atau 2,965 kes yang menurun (-24.65%).

²⁸*Ibid.*

²⁹*Ibid.*

Kecurian merupakan kes biasa berlaku dalam kes-kes pada tahun 2010: 18,781 kes, manakala pada tahun 2009 berlaku 25,356 kes, turun sebanyak 6,565 kes (-25,89%). Jenayah penganiayaan berat/serius (Anirat) pada tahun 2010 telah berlaku sebanyak 13,744 kes, manakala tahun 2009 merekodkan kejadian itu sebanyak 14,203 kes, bererti turun sebanyak 463 kes (-3,26%). Tindakan jenayah daripada ugutan pada tahun 2010 sebanyak 4,166 kes, pada tahun 2009 sebanyak 4,986 kes, atau turun 820 kes (-16,45%).³⁰

Berkaitan dengan jenayah transnasional, berdasarkan perjanjian dalam ASEANAPOL yang mengklasifikasikannya pada peringkat merentas sempadan, termasuklah keganasan, pengedaran dadah, penyeludupan senjata, pengubahan wang haram, pemerdagangan manusia (wanita dankanak-kanak), jenayah siber dan jenayah ekonomi antarabangsa. Jenayah dadah didapati pada tahun 2010 sebanyak 18,486 kes, sedangkan pada tahun 2009 bilangan kes ditangani sebanyak 17,255 kes atau naik 1,287 kes (+7.13%). Bagi menangani jenayah keganasan, polis terus konsisten dalam menjalankan penguatkuasaan undang-undang terhadap penjenayah yang terlibat, tahun 2010 telah berjaya menurunkan sebanyak 36 kes. Oleh sebab itu, sejak tahun 2000 sehingga 2010 dibuat tindakan undang-undang terhadap suspek yang ditangkap seramai 583 orang, kematian 55 orang, *repatriated*/tidak terbukti 32 orang, dalam prosiding 48 orang, dalam proses penyiasatan 28 orang dan yang sudah mendapat keputusan hakim 388 orang. Jenayah dadah pada tahun 2010 sebanyak 18,486 kes, sedangkan pada tahun 2009 bilangan kes ditangani sebanyak 17,255 kes atau naik sebanyak 1,231 kes (+7,13%). Dalam kes jenayah pemerdagangan

³⁰*Ibid.*

orang pada tahun 2010 telah ada 125 kes, berbanding pada tahun 2009 terdapat sebanyak 422 kes, maka jenayah itu mengurang sebanyak 297 kes atau menurun (-71%).³¹

Jenayah terhadap harta negara pula bahawa pengelasan pelbagai kategori jenayah yang secara langsung dan/atau secara tidak langsung boleh menyebabkan kemudaratan kepada kekayaan negara ialah rasuah. Pada tahun 2010 berlaku 257 litigasi dan pada tahun 2009 berlaku kes sebanyak 427 kes rasuah, oleh itu pada tahun 2010 terdapat penurunan sebanyak 150 perkara (-35,12%). Pada tahun 2010 terdapat 231 kes dan pada tahun 2009 sebanyak 204 kes, sekaligus menyelesaikan kes-kes rasuah yang meningkat sebanyak 27 perkara (+11,68%). Jumlah kerugian negara pada tahun 2010 Rp. 543,955,146,244 sedangkan pada tahun 2009 berjumlah Rp. 455,753,777,260 jadi yang berlaku jumlah kerugian kewangan negara mengalami kenaikan Rp. 88,201,368,984 (+16%). Kerugian kewangan negara yang boleh disimpan pada tahun 2010 ialah Rp. 339,646,929,059 manakala dalam tahun 2009 Rp. 195,671,252,605 sehingga kerugian kewangan negara yang boleh disimpan pada tahun 2010 meningkat sebesar Rp. 143,975,676,454 (+42%). Mengenai pembalakan haram pada tahun 2010 ditangani sebanyak 1,474 kes, manakala dalam tahun 2009 sebanyak 2,549 kes dan kes turun sebanyak 1,075 perkara (-42,17%). Kes memancing haram dikendalikan pada tahun 2010 sebanyak 64 kes dan tahun 2009 sebanyak 70 kes, jadi penurunan sebanyak 6 kes (-9,37%). Perlombongan haram dalam tahun 2010 sebanyak 260 kes dan pada tahun 2009 mengendalikan kes sebanyak 169, jadi meningkat 91 kes (+35%).³²

Bagi jenayah alam sekitar pada tahun 2010, kes undang-undang alam sekitar dicapai 31 kes yang telah diputuskan dan pada tahun 2009 sebanyak 3226 perkara yang berlaku, jadi penurunan

³¹*Ibid.*

³²Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010)

sebanyak 3,195 kes (-99,04%). Bagi pembasmian undang-undang mafia, 11 kes yang telah diputuskan 6 kes sementara 5 kes masih sedang dijalankan dengan perbicaraan suspek, seperti M. Arafat Enanie, Sri Sumartini, Alif Kuncoro, Haposan Hutagulung, Lambertus Palang Ama, Gayus HP Tambunan, Andi Kosasih, Susno Duadji, Humala Tobing dan Maruli Pandapotan, manakala penyiasatan jenayah rasuah yang melibatkan suspek Gayus HP Tambunan masih berterusan. Dalam pengendalian kes-kes khususnya yang berkaitan dengan mafia dalam undang-undang, polis akan terus bekerja bersama-sama supaya mempunyai sinergi dengan Pejabat Guaman, KPK dan agensi-agensi lain.

g. Bidang-bidang Kerjasama Polis

Pelaksanaan peningkatan dan pemerksaan program operasionalisasi potensi keselamatan awam dalam tempoh 2010 adalah untuk menganjurkan latihan kepada pelatih sebanyak 52 orang kepolisan masyarakat. Juga untuk melatih dan menyediakan FKPM (Forum Komuniti Polis Perkongsian) di kampung/kelurahan sebanyak 3000 FKPM.³³ Di samping itu, program dilaksanakan bertujuan untuk menganjurkan latihan sebagai pegawai-pegawai (Kader) rakan keselamatan ketenteraman awam (Kamtibmas) yang diikuti oleh orang ramai sebagai calon rakan-rakan Kamtibmas yang dijalankan oleh polis dalaman dan bekerja seramai 130 orang. Juga untuk melatih tenaga pengajar dan guru Saka Bhayangkara seramai 64 orang, untuk melaksanakan piawaian penerapan sosialisasi kepolisan kepada seluruh polis awam sebanyak Binamitra Karo 3 kali dan tahap Kesatuan Polis sebanyak 9 kali lebih baik seperti menggunakan institusi kementerian empat kali. Pengurusan aspek persediaan BUJP berdasarkan PERKAP 24

³³Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010)

pada 2007 mengenai sistem pengurusan keselamatan bagi mempertingkatkan aktiviti diketuai oleh pemilik/BUJP sebanyak 219 orang.

Selanjutnya, melaksanakan sistem pengurusan keselamatan Swakarsa di pelbagai lokasi keselamatan adalah penting untuk mengekalkan keselamatan negara. Seramai 7 orang anggota Polis telah ditugaskan sebagai pembantu syarikat. Melaksanakan kerjasama atau MoU dengan Kementerian/Jabatan, LSM (Lembaga bukan kerajaan), persekitaran pendidikan/saintifik bulatan dan sebagainya, antaranya kerjasama daripada kampus yang berkaitan dengan dunia pendidikan telah diadakan dengan Universiti Indonesia, Universiti Diponegoro, Universiti Negeri Jakarta. Kerjasama dengan jabatan telah dilaksanakan dengan beberapa Kementerian, seperti Kementerian Sumber Manusia, Kementerian Transmigrasi serta Kementerian Komunikasi dan Informatika. Kerjasama dengan pihak profesional kini telah memelopori dan menjalinkan kerjasama dengan majlis akhbar. Kerjasama dengan pihak swasta telah dilaksanakan dengan beberapa pengurus keselamatan yang dikekalkan oleh pihak-pihak swasta. Demikian pula telah dibangunkan kerjasama di antara Pihak Polis Negara dengan Kementerian Kebudayaan dan Pelancongan Indonesia tentang keselamatan destinasi pelancongan.³⁴

Prestasi (*performance*) POLRI Tahun 2011

Tahun 2011 dalam renstra POLRI 2010-2014 merupakan tahun untuk melancarkan perkhidmatan komuniti sampai kepada masyarakat yang bermukim di pedalaman yang disokong

³⁴Siaran Pers KAPOLRI Pada Acara Konferensi Pers Akhir Tahun 2010 (<http://www.POLRI.go.id/banner/berita/29>) (29/12/2010).

oleh sinergi polis dengan unsur-unsur komuniti serta tercapai kualiti masyarakat yang mematuhi undang-undang melalui perancangan penyertaan.

Prestasi tahun 2011 adalah seperti yang dilihat dari segi beberapa bidang di bawah ini:

a. Sistem Perancangan Organisasi

Pelaksanaan struktur baru organisasi Polis Negara. Perubahan organisasi telah dilakukan dengan pengisytiharan peraturan-peraturan Kepala Polis Negara, nombor 21, 22 dan 23 tahun 2010. Pada 2011, penstrukturan ini telah dilaksanakan dan berjalan, seperti penyediaan HTCK kepada polis dan penyusunan analisis beban kerja.³⁵

b. Sistem Belanjawan Polis

Pada tahun 2011, pihak Polis Negara telah mendapat peruntukan belanjawan Rp. 31,599,955,825,000 atau (tiga puluh satu trilion lima ratus sembilan puluh sembilan juta sembilan ratus lima puluh lima juta lapan ratus dua puluh lima ribu rupiah) terdiri daripada peruntukan muktamad berjumlah Rp. 29,781,778,813,000 ditambah dengan Belanjawan Negara Perubahan (APBN-P) Rp. 1,818,177,012,000. Peruntukan selepas diadakan penjimatan berjumlah Rp. 31,599,955,825,000. Realisasi sehingga bulan November 2011 berjumlah Rp. 28,263,796,330,780 terserap (89,44%). Baki belanjawan berjumlah Rp. 3,336,159,494,220 sebesar (10,56%).³⁶

c. Bidang Sumber Manusia Polis

³⁵ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

³⁶*Ibid.*

Bidang ini bertujuan untuk mempercepat perubahan budaya polis dengan mempercepat perubahan set minda dan set budaya Polis Negara. Bagaimanapun juga, dalam setiap program yang dijalankan, peningkatan profesional POLRI tetap menjadi prioriti.³⁷ Dalam bidang penyiasatan umpamanya, untuk memudahkan pelaksanaan program dalam fungsi penyiasatan, maka perlu diuraikan indikatornya yang merangkumi kesinambungan, iaitu perubahan sentiasa mengikuti perkembangan keadaan masyarakat. Dalam konteks ini, diperlukan keteladan pimpinandan memberi contoh kepada penyelidik dan pembantu penyelidik. Selain itu, diperlukan perubahan tingkah laku penyelidik dan pembantu penyelidik dengan mengubah sikap dan tingkah laku yang bertentangan dengan aturan (protagonis) dalam menjalankan tugas utama mereka.

Berdasarkan petunjuk sedia ada, maka pelaksanaan tugas bidang penyiasatan tentunya menyedari bahawa setiap tindakan polis sepatutnya sesuai dengan SOP. Setiap laporan masyarakat diperiksa lebih dahulu sebelum dibuat laporan polis. Kepimpinan atau penyelia penyiasat tidak boleh dipertemukan dengan peguam pihak yang berselisihan, iaitu apa-apa cara kawalan siasatan dan prosiding dalam bentuk pangkalan data penyiasatan yang boleh dipantau. Menghapuskan budaya “Deposit” dari pegawai rendah hingga ke bilik superior serta memohon pembiayaan berkaitan pengendalian kes-kes. Setiap penyiasat dan penyelia perlu melalui *fit and proper test, assessment test* dan ujian persyaratan lainnya. Peruntukan siasatan mesti diterima secara keseluruhan dan boleh dipertanggungjawabkan. Pengendalian aduan awam (*public complaint*) dilakukan secara profesional dan objektif. Melaporkan sebarang bentuk campur tangan daripada pihak luar mahupun dari dalam agensi Polis Negara. Kurikulum dan bahan

³⁷Temubual dengan Dewi Fortuna Anwar, Deputy Bidang Politik Sekretariat Wakil Presiden RI, di Jakarta pada 6 Februari 2013.

pelajaran pada pusat pendidikan Reskrim dan pusat pendidikan lainnya mengikut kemahiran perlu diintegrasikan dalam semua institusi pendidikan polis.

Juga telah dilaksanakan program pengukuhan penyiasatan dalaman sempena perubahan set minda dan budaya. Mesyuarat kerja teknikal telah diadakan yang dilanjutkan dengan latihan yang diikuti Direktur Reskrim dan Kasat Reskrim seluruh Polis Daerah seramai 578 orang dan Kanit/Panit seluruh Polis Daerah/Polis Resort/Polis Sektor yang berjumlah 7,579 orang. Pendidikan alih peringkat dari Bintara ke Perwira untuk mengisi kekosongan dalam penyiasat polis negara sebanyak 1,000 orang. Pendidikan penubuhan brigade penyiasatan dalam bilangan 300 orang setiap tahun. Selain itu, juga telah dilaksanakan kegiatan kerohanian kecerdasan emosi (ESQ) dan kegiatan *neuro associative conditioning* (NAC) di Lembaga Pendidikan Polis.

Berkaitan dengan program-program dan aktiviti-aktiviti pengaturan sistem pengurusan sumber manusia pada bahagian polis, telah terbinanya infrastruktur Pusat Penilaian (*Assesment Centre*) POLRI yang terletak di bangunan TNCC Aras 3 dengan jurutaksir sebanyak 12 orang. Selain itu, juga telah dijalankan penilaian terhadap ahli-ahli pihak polis negara untuk menduduki jawatan calon Ketua Polis Resort (Kapolres) sebanyak 36 calon, Susjab Kapolres sebanyak 254 calon, pemimpin utama Polis Daerah sebanyak 17 calon, Adhimakayasa AKPOL (Polis Akademi) sebanyak 2 calon, pendidikan LEMHANNAS (Lembaga Pertahanan dan Keselamatan Nasional) sebanyak 49 Calon, Perwira Tinggi Polis sebanyak 8 calon, dan Direktur/Wadirlantas sebanyak 42 calon.

Dalam bidang sumber manusia juga telah dibangunkan satu sistem bagi penyediaan dan pemilihan untuk pengambilan kakitangan, pihak polis khususnya, seperti pengambilancalon taruna (CATAR) Polis Akademi (AKPOL) dan SIPSS (Sekolah Inspector Polis Sumber Sarjana)

berdasarkan sistem pengurusan kualiti dalam proses pertandingan ini telah memperoleh pengiktirafan antarabangsa dengan buktinya Sijil ISO 9001:2000 siri pada tahun 2008 dan ISO 9001:2008 siri pada tahun 2010. Selain Penggunaan piawaian di atas dalam pemilihan calon taruna (CATAR) Akademi Polis (AKPOL) dan SIPSS (Sekolah Inspector Polis Sumber Sarjana) tahun 2011, juga mengamalkan prinsip-prinsip bersih, telus, bertanggungjawab dan penyokong kemanusiaan.

Masih dalam bidang Sumber Manusia, telah dilakukan pengukuhan anggota dengan pemberian elaun terhadap prestasi kerja. Pihak Polis Negara, setakat ini telah membayar elaun prestasi atau imbuhan dari Julai 2010 hingga Disember 2011, menurut kelas perkhidmatan awam pada polis. Juga diberikan penghargaan untuk anggota polis yang meninggal dunia dalam tugas. Sepanjang tahun 2011, anggota polis yang meninggal dunia dalam tugas sebanyak 11 orang dan atas jasanya para pahlawanpolis ini telah dianugerahkan kenaikan pangkat satu peringkat ke tahap yang lebih tinggi. Demikian pula, pihak Polis Negara menjalankan inisiatif bagi meningkatkan pengawasan dan pencegahan jenayah rasuah dengan mengikuti program PIAK (Penilaian Inisiatif Pencegahan Rasuah) sebagai salah satu pelaksanaan arahan daripada presiden No. 9 Tahun 2011. Juga mengadakan dan membuat MoU dengan CPC, Ombudsman, BPKP, Kompolnas, KPK dan Komnas HAM. Juga memuliakan profesyen dengan penguatkuasaan disiplin, profesional, kod etika polis, dan penguatkuasaan undang-undang jenayah. Komitmen IME (dalaman mengawasi luar) & EMI (luar mengawasi dalaman) serta meningkatkan kualiti sumber manusia bagi pihak polisnegara melalui penilaian pusat dan penyediaan mekanisme pengawasan pengurusan (S.O.P) penyiasatan.³⁸

³⁸*Ibid.*

d. Kawalan Awam, Pembinaan Etika Profesion Disiplin Anggota Polis Negara

Kawalan awam, pembinaan etika profesion disiplin anggota polis negara (POLRI) telah pun ditetapkan dan menjadi sebahagian dasar POLRI. Dasar yang ditetapkan adalah untuk memantapkan pengawasan, yang secara struktur dilakukan oleh Itwasum POLRI, Divpropam dan Divkum POLRI berkaitan pentadbiran, disiplin, etika profesion dan tindakan jenayah yang dilakukan oleh pihak POLRI. Bidang Divpropam sepanjang tahun 2011 telah menjalankan pengawasan dan penguatkuasaan undang-undang terhadap anggota polis yang bermasalah. Dalam bidang kod tata tertip, bagi tahun 2010 sebanyak 26,872 orang dan tahun 2011 sebanyak 12,987 orang, telah menurun sebanyak 52% atau 13,975 orang. Bagi penyelesaian kes itu, pelanggaran kod tata tertip telah diselesaikan keseluruhannya (100%). Bidang disiplin, bagi tahun 2010 kesalahan tata tertip direkodkan sebanyak 6,900 orang dan pada tahun 2011 sebanyak 3,429 orang, jadi menyusut sebanyak 50% atau 3,471 orang. Dari segi penyelesaian masalah-masalah tingkah laku kesalahan telah diselesaikan sebanyak 931 orang atau 27%.

Di samping itu,, bidang Majlis Kod Etika POLRI(KKEP) pada tahun 2010 seramai 400 orang, dan semasa 2011 sebanyak 376 orang, jadi penurunan sebanyak 36 orang atau 9%. Untuk menyelesaikan masalah Kod Etika POLRI, sudah lengkap atau sepenuhnya 100%. Bidang PTDH pada tahun 2010, pihak POLRI telah memberhentikan tidak dengan hormat sebanyak 298 orang, manakala pada 2011 POLRI telah memecat secara tidak hormat sebanyak 267 orang, jadi penurunan sebanyak 31 orang atau 10.4%. Kesalahan jenayah pada tahun 2010, polis yang melakukan perbuatan jenayah telah dibawa ke mahkamah seramai 512 orang, dan pada tahun 2011 seramai 207 orang, jadi penurunan sebanyak 305 orang atau 60%. Untuk penyelesaian kesalahan jenayah, setakat ini telah diselesaikan masalah 51 orang atau 75%.

Bagi meningkatkan perkhidmatan masyarakat, DivpropamPOLRI telah melancarkan perasmian pusat khidmat masyarakat. Pusat perkhidmatan ini telah dinilai dan menerima anugerah ISO 9001:2008.³⁹ Bagi aktiviti-aktiviti kawalan dan pemeriksaan di sepanjang tahun 2011, POLRI telah mengesahkan menerima aduan sebanyak 5,471 aduan dan mengendalikan aduan awam sebanyak 3,662 aduan.

Bidang Divisi Hukum (Divkum) POLRI pada tahun 2011 telah menetapkan 20 peraturan Kepala Polis Negara, antaranya PERKAP No.1 tahun 2011 bertarikh 31 Januari 2011 mengenai penyelenggaraan sistem telekomunikasi padalingkungan POLRI. PERKAP nombor 3 tahun 2011 pada 21 April 2011, mengenai pemberian anugerah pada lingkungan POLRI. PERKAP nombor 7 dalam 2011 pada 17 Jun 2011, mengenai prosedur perolehan barang-barang/perkhidmatan kerajaan secara elektronik pada lingkungan POLRI. PERKAP nombor 14 tahun 2011 pada 1 Oktober 2011 mengenai Kod Etika Profesion Suruhanjaya Indonesia.

Dalam pelaksanaan program ketelusan dan tanggungjawab prestasi, POLRI mendapat penilaian dan pengawasan luar oleh Kementerian Penertipan Aparatur Negara dan Reformasi Birokrasi (Kemenpan-RB). Kementerian ini telah melakukan penilaian terhadap pelaksanaan pembaharuan birokrasi POLRI pada Mei 2010, terhadap empat unsur utama kawasan perubahan, iaitu program *Quick Wins*, institusi, sistem pelaksanaan dan sumber manusia. Ringkasan keputusan penilaian oleh pengarah yang menunjukkan nilai purata POLRI adalah baik, iaitu daripada 3.63, dengan kesimpulan bahawa pihak POLRI telah bersedia untuk melaksanakan pembaharuan birokrasi. Penilaian untuk setiap unsur mendapati bahawa program *Quick Wins*, POLRI mendapat nilai paling baik, iaitu 3.88, jika dibandingkan dengan unsur lainnya (3.66 institusi; SDM 3.55; dan tatalaksana 3.42).

³⁹*Ibid.*

Perkara ini menunjukkan bahawa usaha-usaha pihak POLRI dalam menjalankan program menang cepat yang boleh memberi kesan dan yang dapat dilihat masyarakat telah membuahkan hasil yang agak ketara. Program menang cepat, khususnya yang berkaitan dengan peningkatan perkhidmatan untuk respons yang cepat Sabhara, ketelusan dalam bidang perkhidmatan SIM, STNK, BPKP dan ketelusan perkhidmatan dalam bidang penyiasatan dan ketelusan dalam bidang perkhidmatan pengambilan anggota polis, perlu terus dipertingkatkan. Program pembaharuan birokrasi tahap II, yang mula dijalankan oleh POLRI pada tahun 2011 sehingga tahun 2014, selaras dengan garis panduan yang disediakan oleh pasukan pembaharuan birokrasi kebangsaan dalam peraturan menteri pentadbiran pembaharuan dan pembaharuan birokrasi nombor 20 tahun 2010. POLRI telah menyusun satu dokumen Road Map reformasi birokrasi polis gelombang II. POLRI telahpun mendapat penghargaan daripada pasukan reformasi kebangsaan kerana POLRI merupakan kementerian/institusi yang awal menghantar dokumen-dokumen yang berhubung kait dengan *Road Map* reformasi birokrasi dan laporan Pelaksanaan setengah tahun pertama 2011.

Keputusan audit luar yang dilakukan oleh Badan Pengawas Kewangan (BPK) menunjukkan peningkatan daripada tahun 2004 ke tahun 2008, pihak polis mendapat nilai *Disclaimer* (penafian) pada tahun 2009, menjadi wajar tanpa pengecualian (WTP) pada tahun 2010, manakala pelaksanaan Program Penilaian Inisiatif Antirasuah (PIAK) 2011 dijalankan oleh POLRI melalui pengukuhan pengawasan program pembaharuan POLRI dan birokrasi dinilai telah berjalan lancar dan baik. Ini merupakan keputusan penilaian bebas daripada Direktorat Penyelidikan dan Pembangunan Deputy Pencegahan KPK yang meletakkan POLRI pada peringkat kedua daripada 18 peserta daripada kementerian-kementerian dan institusi serta 11 kerajaan tempatan. Pengesahan pihak UKP-4 terhadap pelaksanaan Instruksi Presiden Nombor 9

Tahun 2011 menyatakan bahawa POLRI secara umum telah mencapai sasaran. Demikian pula hasil penilaian masyarakat berdasarkan kaji selidik yang dilakukan oleh Jaringan Suara Indonesia (JSI), menunjukkan tahap kepuasan komuniti dan tahap keyakinan awam terhadap POLRI adalah lebih tinggi daripada institus-institusi penguatkuasaan undang-undang yang lain.⁴⁰

e. Bidang Pembangunan dan Infrastruktur

Sebagaimana yang disebutkan oleh T. Hari Prihatono bahawa diperlukan konseptualisasi keselamatan nasional, sistem keselamatan nasional Indonesia, keperluan paradigma yang integratif dan sistem keselamatan nasional yang komprehensif. Dijelaskan bahawa terminologi keselamatan nasional merupakan konsep utama dalam sistem keselamatan nasional. Dari segi akademik, keselamatan dipandang sebagai konsep induk yang bersifat multidimensi dan memiliki empat dimensi yang saling berkaitan, iaitu dimensi pertahanan negara, dimensi kestabilan dalam negeri, dimensi ketertiban awam, dan dimensi keselamatan manusia. Keempat-empat dimensi ini menjadi bahagian kesatuan dari sistem keselamatan nasional.⁴¹ Untuk menyokong semua ini memerlukan pembangunan infrastruktur dan kemudahan untuk menyokong perkhidmatan POLRI kepada masyarakat.

1. Bidang Binmas

⁴⁰*Ibid.*

⁴¹Prihatono, T. Hari. 2007. *Keamanan Nasional: Kebutuhan Membangun Perspektif Integratif Versus Pembiaran Politik dan Kebijakan*. Jakarta: Propatria Institute, hlm.19.

Pada tahun 2011, Direktorat Binmas Baharkam telah melaksanakan pusat khidmat masyarakat (SPK), dengan menyediakan kereta 40 unit untuk sementara waktu yang ditempatkan di Jabodetabek dan Divpropam POLRI serta 2 unit dipusat membeli belah, dan kedai SPK Kebayoran Baru Jakarta Selatan. Kedai SPK ini mudah alih, iaitu pada bila-bila masa boleh dipindahkan mengikut keberadaan masyarakat ramai. SPK mempunyai keupayaan asas untuk menerima laporan komuniti berkaitan kamtibmas dan pengendalian awal jika ada kesalahan jenayah. SPK juga dilengkapi dengan operator yang mempunyai asas-asas Binmas, Sabhara, Penyiasatan dan dilengkapi keupayaan asas hubungan awam. Selain menggunakan SPK ini, Direktur Binmas Baharkam POLRI telah menempatkan kakitangan Babinkamtibmas sebanyak 38,698 sehingga Oktober 2011 di polis daerah seluruh Indonesia.

2. Bidang Penyiasatan

Membantu Ka SPK dalam menerima laporan daripada masyarakat dengan pemilihan sama ada laporan itu jenayah atau tidak, membantu siasatan di tempat kejadian, usaha-usaha bantuan penangkapan seseorang yang disyaki, serta mencari data/maklumat dan bukti. Juga adanya mekanisme/HTCK/SOP pengendalian penyiasatan antara pihak reskrim dengan fungsi utama pasukan polis lain dibawah penyelarasan SPK. Menyedia dan menempatkan kakitangan Reskrim di pusat-pusat aktiviti awam, yang berkaitan dengan keupayaan Olah Tempat Kejadian Perkara dan penyiasatan dan penguasaan ciri-ciri wilayah.

3. Bidang Intelkam POLRI

Program peningkatan kualiti perkhidmatan komuniti dengan pencapaian dalam pelaksanaan piawaian perkhidmatan awam, pada 24 April 2011 merupakan pembinaan kawasan perkhidmatan komuniti bersepadu, termasuk yang samajuga digunakan piawaian antarabangsa

pengurusan kualiti dan memperoleh Sijil SNI-ISO 9001:2008 dalam 9 jenis perkhidmatan, iaitu perkhidmatan Sijil Laporkan Diri (SKLD), perkhidmatan Sijil Jalan (SKJ), perkhidmatan Sijil Tanda Melapor (STM), perkhidmatan Afidavit Polis Rekod (SKCK), perkhidmatan Lesen Orang Ramai, perkhidmatan Penghantaran Resit Surat Pemberitahuan (STTP), perkhidmatan Lesen Senjata Api Nonorganik TNI/POLRI, perkhidmatan Lesen Komersil Letupan dan perkhidmatan Lesen Bunga Api.⁴²

Dari segi penggunaan perkhidmatan minimum piawaian (MSS) pada peringkat Polis Resort Kota /Metro, dengan hasil prestasi (*performance*) sehingga November 2011, berkaitan dengan perkhidmatan pentadbiran orang asing (luar negara) telah direkodkan sebanyak 89,963 fail SKLD, 19,780 fail SKJ dan 2,654 fail STM. Perkhidmatan aktiviti kemasyarakatan telah membuat SKCK sebanyak 2,871,320 fail, pelesenan sebanyak 628 fail dan maklumat sebanyak 328 fail. Pemberian lesen senjata api dan bahan letupan nonorganik sebanyak 6,217 fail, komersil sebanyak 2,562 fail dan bunga api sebanyak 95 fail.

Komitmen perkhidmatan yang terbebas daripada KKN, telah ditetapkan bahawa pada mana-mana kos lesen piawaian mengikut peruntukan Peraturan No. 50 pada tahun 2010 serta mempercepat proses penyelesaian pelesenan.

4. Bidang Sabhara (Samapta Bhayangkara)

Program ketelusan perkhidmatan awam dengan pencapaian pemetaan kawasan *hot spot* (kawasan cenderung jenayah, penyakit kamtibmas dan pelanggaran undang-undang) yang akan dilaksanakan di seluruh wilayah Indonesia berjumlah 11,901 *hot spot*. Penambahan kenderaan peronda fasa I sebanyak 2,300 unit dan fasa II sebanyak 1,650 unit serta perolehan peralatan

⁴² Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

rondaan sebanyak 1,420 unit. Susulan daripada program *Quick Wins* yang berkaitan dengan kelajuan bagi mendatangitempat kejadian jenayah, boleh dilaksanakan dalam masa 5 minit atau 10 minit di seluruh wilayah, seperti Polis Daerah Sumatera Utara, Metro Jaya, Banten dan Gorontalo. Selain itu, telah dirangka dan dilaksanakan sebanyak 11 *SOP*/pedoman perkhidmatan awam dalam bidang Sabhara.⁴³

5. Dalam Bidang Polis Air

Program peningkatan kualiti perkhidmatan awam dengan pencapaian Polmas Perairan dan Sambang Nusa bagi tahun 2011 adalah sebanyak 110 aktiviti daripada 321 aktiviti yang menjadi sasaran. Menjaga keselamatan pinggir pantai dan sempadan bagi tahun 2011 ialah 193 aktiviti (60,12%) daripada 321 aktiviti yang disasarkan. Selain itu ,telah dirangka dan dilaksanakan sebanyak 15 *SOP* Peraturan Kepala Kepolisian Negara tentang perkhidmatan awam.

6. Bidang Trafik

Program peningkatan kualiti dalam bidang perkhidmaan awam dalam bidang trafik dengan pencapaian, unit perkhidmatan SIM (lesen memandu), BPKB (pendaftaran pemilik kenderaan) dan STNK (nombor kenderaan) telah diiktiraf masyarakat yang dibuktikan dengan adanya pelbagai Samsat, POLRI menerima 18 Piagam dan 43 trofi “Citra Pelayanan Prima”. Unit perkhidmatan pendaftaran (BPKB) yang mendapat sijil ISO 9001:2000 dan ISO 9001:2008 sebanyak 14 unit dari 11 Polis Daerah. Unit perkhidmatan SIM (lesen memandu) di Satpas telah mendapat sijil ISO 9001:2008 sebanyak 21 Satpas dari 6 Polis Daerah. Demikian pula unit

⁴³ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

perkhidmatan nombor kenderaan (STNK) telah mendapat sijil ISO 9001-2000 sebanyak 67 unit dari 13 Polis Daerah.⁴⁴

7. Perkhidmatan Perolehan Secara Elektronik (LPSE).

Ini merupakan sebuah unit yang berfungsi dalam proses perolehan barangan/perkhidmatan yang dijalankan secara elektronik. Perolehan barangan dan perkhidmatan yang membuat penggunaan teknologi maklumat melalui pengkomputeran merupakan satu langkah dari POLRI untuk meningkatkan ketelusan, kecekapan, dan tanggungjawab dalam perkhidmatan awam. Selain itu, sistem ini boleh mengelakkan berlakunya KKN dalam mewujudkan persaingan yang sihat antara pembida, supaya dengan pembangunan sistem ini, perolehan barangan dan perkhidmatan dalam POLRI akan menjadi lebih integriti, telus, dan bertanggungjawab. Pelancaran LPSE telah diadakan 9 Disember 2011 yang pada prinsipnya berfungsi untuk menguruskan sistem e-Perolehan dan memberi latihan kepada Unit Jawatan Kuasa (ULP) pembekal barangan/perkhidmatan. Juga bertujuan untuk menyediakan bantuan teknikal untuk mengendalikan sistem e-Procurement dan pembekal barangan perkhidmatan serta melakukan pendaftaran dan pengesahan kepada penganjur/ULP dan pembekal-pembekal barangan/perkhidmatan.

8. Sistem Maklumat Bersepadu

Mewujud dan membangunkan sistem maklumat yang bersepadu serta penyediaan keselamatan pilihan raya 2014. Dalam konteks ini, bidang penyiasatan membuat aturan terhadap rangkaian SPPE (sistem kawalan perkara elektronik) di seluruh barisan Reskrim. Menjalankan pengawasan

⁴⁴ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

terhadap rangkaian Pusat Informasi Kepolisian Nasional (PIKNAS) serta input data dari seluruh Indonesia. Mengusulkan struktur PIKNAS pada peringkat polis daerah mahupun pada peringkat Polis Resort sehingga rekod tentang maklumat jenayah dapat dihimpun secara bersepadu. Memperkukuh dan membangunkan sistem perkhidmatan elektronik Bareskrim yang berterusan dengan pemasangan sistem SPPE. Melaksanakan pembaikan dan pemeliharaan serta meningkatkan input data pada sistem PIKNAS, CMIS, dan SPPE. Penggunaan sistem dalam talian, sistem PIKNAS dan SPPE mulai daripada Ibu Pejabat Polis Negara sampai kepada Polis Resort. Selain itu juga, dilaksanakan kerjasama dengan bahagian Teknologi Informasi (IT) POLRI, khas untuk menjaga rangkaian sistem yang dibentangkan, pembangunan program PIKNAS II untuk persediaan keselamatan pilihan raya 2014 dan integrasi sistem maklumat yang bersepadu di kawasan Bareskrim POLRI.⁴⁵

Tambahan juga dalam bidang perhubungan awam, POLRI memandang bahawa perhubungan awam merupakan bahagian penting dalam usaha untuk mencapai tujuan keselamatan negara. Di bawah undang-undang nombor 14 dalam tahun 2008 tentang keterbukaan maklumat awam dan program penyusunan semula ibu pejabat POLRI, maka telah ditubuhkan polis PID (pengurusan maklumat dan dokumentasi) suatu jawatan yang berada di Divhumas POLRI. PPID POLRI merupakan jawatan pengurusan maklumat dan dokumentasi yang bertanggungjawab menyimpan, mendokumentasi, menyediakan dan menyalurkan perkhidmatan maklumat di kawasan POLRI. Ianya sebagai salah satu daripada badan awam di negeri ini. Pelaksanaan tugas asas, peranan dan fungsi PPID tersebut telah diatur secara terperinci dalam PERKAP nombor 16 tahun 2010 *juncto* PERKAP Nombor 24 tahun 2011

⁴⁵ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

tentang prosedur-prosedur dalam perkhidmatan maklumat dalam persekitaran POLRI. Dengan kewujudan PID ini diharapkan masyarakat dapat memanfaatkannya untuk memperoleh maklumat yang berhubung kait dengan prestasi POLRI, sebagai satu bentuk ketelusan dan kebertanggungjawaban POLRI kepada masyarakat. Peranan PID sangat strategik dalam usaha menyokong tugas-tugas POLRI dalam bidang kamtibamas, khususnya dalam menyokong dan melindungi pilihan raya 2014.⁴⁶

Sehingga kini, rangkaian PID ini telah dibentangkan pada peringkat unit-unit kerja Ibu Pejabat Polis (Mabes POLRI) sebanyak 34 unit, pada peringkat wilayah Polis Daerah sebanyak 31 unit, dan di kawasan Polda Metro Jaya sebanyak 13 unit.

f. Bidang Operasional

Hasil pelaksanaan operasi POLRI di sepanjang tahun 2011 dalam bidang Kamseltibcar (keamanan, keselamatan, ketertiban dan kelancaran) trafik boleh digariskan bahawa kemalangan pada 2011 meningkat 106,129 (1.24%) berbanding pada tahun 2010. Mangsa mati (MD) tahun 2011 sebanyak 30,629 orang, meningkat 2.27% berbanding tahun 2010. Kecederaan serius (LB) pada tahun 2011 berjumlah 35,787 orang, menurun sebanyak 20,34% berbanding tahun 2010. Mangsa kecederaan tidak serius (KR) sebanyak 107,281 orang, meningkat 19,40% berbanding tahun 2010. Kerugian fizikal dalam tahun 2011 sebanyak Rp. 278,432,383,189, peningkatan sebanyak 102% berbanding tahun 2010.

⁴⁶ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

Trend jenayah pada tahun 2011 yang berlaku di seluruh Indonesia memperoleh data bahawa bilangan perlakuan jenayah sebanyak 296,146 kes, sedangkan bagi tahun 2010 sebanyak 333,161 kes, jadi berlaku penurunan 37,015 kes (11.11%). Penyelesaian tindakan jenayah bagi tahun 2010 sebanyak 165,598 kes dan tahun 2011 sebanyak 156,018 kes, jadi penurunan kes sehingga 9,580 kes (5,78%). Bagi risiko penduduk yang terdedah kepada kesalahan jenayah, bagi tahun 2010 seramai 132 orang dan seramai 118 orang pada tahun 2011, jadi berlaku penurunan sebanyak 14 orang (10,60%).⁴⁷

Trend gangguan Kamtibmas pula antaranya ialah jenayah konvensional. Hasil pemantauan di sepanjang tahun 2011, pihak POLRI telah mengendalikan kes-kes jenayah, seperti pencurian berat (curat), pencurian dengan kekerasan (curas), pencurian motor (curanmor), rogol dan lain-lainnya. Bagi tahun 2010 jenayah yang berlaku sebanyak 315,087 dan tahun 2011 sebanyak 274,180 kes, terdapat penurunan 40,907 kes (12,98%). Untuk menyelesaikan tindakan jenayah pada tahun 2010 sebanyak 151,056 kes dan tahun 2011 sebanyak 139,177 kes, berlaku penurunan sebanyak 11,879 kes (7,86%). Bagi proses kesalahan jenayah dalam tahun 2010 sebanyak 164,031 kes dan tahun 2011 sebanyak 135,003 kes, berlaku penurunan 29,028 kes (17,70%).

Jenayah merentas sempadan pada tahun 2011, pihak POLRI telah mengendalikan kes jenayah merentas sempadan, seperti wang haram, jenayah siber, pemerdagangan manusia dan lain-lain. Bagi tahun 2010 jenayah yang berlaku 10.444 kes dan dalam tahun 2011 sebanyak 16,138 kes, berlaku kenaikan 5,694 kes (35,28%). Menyelesaikan jenayah yang bertindan pada tahun 2010 sebanyak 9,479 kes dan pada tahun 2011 sebanyak 14,369 kes, peningkatan kes-kes

⁴⁷ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

menjadi 4,890 kes (34.03%). Berkaitan dengan jenayah merentas sempadan, terdapat tiga jenayah yang menonjol, iaitu jenayah dunia maya (jenayah siber) 51 kes jenayah siber dan sebanyak 11 kes masih dalam proses mahkamah. Bagi jenayah dadah, kes-kesnya dikendalikan POLRI di sepanjang tahun 2010 sebanyak 23,531 kes dan bagi tahun 2011, bilangan kes yang dikendalikan adalah sebanyak 26,498 kes atau naik sebanyak 2,967 kes (12,61%). Suspek terlibat dalam jenayah dadah yang berjaya untuk ditangkap sebanyak 32,760 orang. Dari bukti-bukti yang dirampas, jika ditunaikan wang yang dapat disimpan adalah Rp. 920,710,292,657. Selain itu, penagih baharu (pelanjut generasi) yang boleh diselamatkan mencecah 93,730,960 orang.⁴⁸

Mengenai jenayah keganasan, pada tahun 2011, Detasemen khas 88 telah mengendalikan tidak kurang daripada 10 (sepuluh) kes keganasan, antaranya jenayah keganasan bom di Klaten, Central Java Polis, bom buku yang berlaku di Polda Metro Jaya, bom polis di Barat Jawa, bom Lubuk Linggau di Sumatera Selatan, dan kes bunuh diri di dalam gereja di Solo. Mangsa yang terdiri daripada ahli-ahli pasukan polis dalam menangani perbuatan keganasan dalam tahun 2011, antaranya seramai 25 orang cedera (bom Cirebon), 3 orang cedera (buku bom), 3 orang meninggal dunia (ditembak di Palu) dan 1 orang meninggal dalam penikaman di Nusa Tenggara Barat. Penganas suspek yang berjaya ditangkap atau dibunuh, suspek ditangkap seramai 84 orang, mati seramai 6 orang, yang cedera satu orang. Mahkamah Prosiding sebanyak 22 orang dan seramai 15 orang dalam proses penyiasatan.

Jenayah terhadap kekayaan negara bagi tahun 2011 yang dikendalikan POLRI begitu banyak, termasuk perlakuan jenayah rasuah. Jenayah rasuah merupakan salah satu jenayah terhadap harta negara yang menjadi tumpuan masyarakat. Jenayah rasuah yang berjaya

⁴⁸ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

dikendalikan POLRI pada tahun 2010 sebanyak 585 kes dan bagi tahun 2011 bilangan kes ditangani sebanyak 1,323,738 kes, jadi meningkat sebanyak 738 kes (55,78%). Untuk menyelesaikan kes rasuah pada 2010, sebanyak 493 kes dan bagi tahun 2011 dengan 755 kes atau naik sebanyak 262 kes (34.70%). Jumlah kerugian negara pada tahun 2010 ialah Rp. 560,348,259,862, manakala bagi tahun 2011 berjumlah Rp. 2,007,342,317,820, meningkat (258,39%). Kerugian kewangan negara yang boleh disimpan pada tahun 2010 ialah Rp. 339,720,546,059, manakala tahun 2011 sebesar Rp. 280,953,824,790, berlaku penurunan (17.30%). Jenayah perbuatan pembalakan haram (berkaitan data Ops hutan mampan 2011) dan jenayah yang menyalahi undang-undang memancing (berkaitan data Ops Jaring 2011).⁴⁹

Selain hasil operasi POLRI yang disebut di atas, bagi tahun 2011 juga, POLRI telah melaksanakan pelbagai operasi lainnya, seperti operasi POLRI bersepadu bagi aktiviti-aktiviti operasi perlindungan. Operasi keselamatan Sea Games XXVI tahun 2011 dengan kata laluan “Selamat antara sukan 2011”, iaitu Pelaksanaan operasi keselamatan Sea Games XXVI dilaksanakan bermula 5 November hingga 24 November 2011 dengan operasi di tiga kawasan serentak, Sumatera Selatan, Jakarta, dan Jawa Barat. Operasi yang melibatkan 10,183 orang terdiri daripada kakitangan dari Ibu Pejabat POLRI sebanyak 236 orang dan dari Polis Daerah sebanyak 9,947 orang.

Operasi menjaga keselamatan pada tahun 2011, pihak POLRI telah menjalankan operasi-operasi menjaga keselamatan, seperti operasi Ketupat untuk menjaga keselamatan perayaan Hari Raya Aidul Fitri 1432 H yang bermula sejak bersamaan 24 September 2011 hingga Oktober 7, 2011 seluruh Indonesia. Dalam operasi ini, POLRI menggunakan 96,424 personelnya. Operasi

⁴⁹ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

Zebra 2011, yaitu operasi keselamatan dan penertiban lalu lintas yang bermula sejak 18 November 2011 hingga 11 Desember 2011 dan dilaksanakan di seluruh Indonesia. Operasi lilin, yaitu operasi melindungi Krismas sambutan tahun baru perayaan 2011 dan 2012 telah diadakan bermula pada 24 Desember 2011 hingga 2 Januari 2012 seluruh Indonesia dengan menggunakan seramai 87,339 anggota POLRI.⁵⁰

Operasi penguatkuasaan undang-undang, bagi tahun 2011 POLRI telah menjalankan operasi penguatkuasaan undang-undang, seperti Operasi Jaring yang mengkhusus dalam mencuri ikan telah dilaksanakan pada 21 September 2011 sehingga 10 Oktober 2011 di perairan Natuna dan Kepulauan Riau dengan melibatkan kakitangan dari pelbagai fungsi 143 (Polis Air, Polis Udara, Bareskrim, Baintelkam dan fungsi lain-lain sebagai penyokong). Hasil pelaksanaan operasi jaring 2011 termasuk kes, diturunkan sebanyak 10 kes, suspek sebanyak 79 orang luar negara, bukti kapal luar sebanyak 9 kapal, jaring sebanyak 10 unit, dan ikan sebanyak 6.2 tan.

Operasi Hutan Lestari yang mengkhusus dalam kes kecurian kayu hutan yang telah dilaksanakan pada 1 November 2011 hingga 28 November 2011, dijalankan oleh polis Kalimantan Barat., dengan melibatkan kakitangan seramai 166 orang, terdiri daripada sejumlah 121 kakitangan Ibu Pejabat POLRI dan seramai 45 anggota polis Kalimantan Barat. Hasil Pelaksanaan operasi hutan lestari ini mendedahkan sebanyak 10 kes, 3 orang suspek, kayu olahan sebanyak 500 m³, dan kayu bulat sebanyak 556 batang.

Operasi Selamat Matoa ialah operasi polis untuk memerangi gangguan kumpulan jenayah bersenjata di wilayah Polis Resort Mimika Daerah Papua. Operasi ini dilaksanakan pada 1 Disember 2011 hingga 30 Disember 2011. Kakitangan yang terlibat seramai 80 orang.

⁵⁰ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

Pada tahun 2011 juga dilaksanakan operasi polis kawasan. Operasi polis kawasan yang dijalankan polis unit operasi Kepolisian Wilayah sebanyak 339 operasi, antara lain operasi Mantap Jaya di Banda Aceh, operasi PAM ASEAN SUMMIT ke- 18 di Polis Daerah Bali, dan Operasi PAM AMMTC ke-8 di Polda Bali.⁵¹ Selain itu, penyelenggaraan operasi penjagaan keselamatan dijalankan sebagai bentuk mewujudkan kondisi selamat yang dilaksanakan di seluruh Indonesia.

Operasi penguatkuasaan undang-undang dilaksanakan tertakluk kepada operasi pembalakan haram, dijalankan di 10 kawasan Polis Daerah (Polda) Aceh, Polda Bengkulu, Polda Jatim, Polda Kalimantan Barat, Polda Kalimantan Selatan, Polda Maluku Utara, Polda Sulawesi Tenggara dan Polda NTB. Operasi mensasarkan perlombongan haram, dilaksanakan di lapan Polis Daerah, iaitu Jambi, Bangka-Belitung, Kalimantan Tengah, Kalimantan Timur, Kalimantan Selatan, Kalimantan Barat, Sulawesi Tenggara, dan Maluku Utara. Operasi menangkap ikan secara haram dilaksanakan pada tiga kawasan, iaitu Polda Sulawesi Selatan, NTT, dan Maluku Utara. Operasi mensasarkan dadah dilaksanakan pada 19 Polis Daerah. Operasi penyalahgunaan senjata api telah dijalankan di enam Polda, iaitu Sumatera Selatan, Lampung, Metro Jaya, Bali, Kawasan Papua, dan Kawasan Gorontalo. Operasi penyalahgunaan bahan api dilaksanakan di empat Polda, iaitu Jambi, Jawa Barat, Jawa Timur, dan Sumatera Utara. Operasi khas pencurian kereta (Curanmor) dijalankan di tujuh Polda, Aceh, Bengkulu, Jawa Barat, Jawa Tengah, Yogyakarta, Bali dan Kawasan Gorontalo. Operasi pencurian (curas curat) telah dilaksanakan di 15 Polda, operasi Premanisme dijalankan di 24 Polda, operasi penyeludupan dijalankan di dua Polda, iaitu Kalimantan Barat dan NTT. Operasi perjudian di 2 Polda, Sumatera Selatan, dan Bali.

⁵¹ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

Operasi keselamatan, ketertiban dan kelancaran lalu lintas (Kamtibcarlantas) dijalankan di seluruh Polda. Operasi penyeludupan manusia dilaksanakan di tiga Polda, yaitu Jawa Tengah, Jawa Barat, dan Riau.⁵²

g. Bidang Kerjasama Polis

Kerjasama Penyiasatan dengan agensi-agensi *Criminal Justice System* telah dijalankan untuk menyokong kelancaran proses penyiasatan serta proses penzahiran sesuatu kesalahan jenayah. Polis juga bekerjasama dengan Peguam Negara, Kemenkumham dan Mahkamah Agung.

Kerjasama dengan TNI sebagai kuasa wilayah mahupun sebagai kuasa bertindak diperlukan berkaitan dengan jenayah penganas atau tindakan pengkhianatan, juga yang berkaitan dengan jenayah yang berimpak kontigensi. Keadaan tersebut sekiranya tidak sesuai dengan kewujudan polis maka perlunya unsur-unsur bantuan TNI.

Kerjasama dengan kementerian (khususnya PPNS), iaitu jenayah rasuah dalam bentuk kerjasama dengan KPK dan PPATK, BPKP dalam mengesan aset atau transaksi yang dibuat oleh suspek. Pembalakan haram merupakan satu jenayah dan dijalankan kerjasama dengan kerjasama agensi-agensi Kementerian Perhutanan, Sumber Mineral dan Kementerian Dalam Negeri. Jenayah memancing haram, bekerjasama dengan Kementerian Laut dan Perikanan serta Kementerian Dalam Negeri. Jenayah *human trafficking* dan *people smuggling*, bekerjasama dengan Kementerian Dalam Negeri, Kementerian Buruh dan BNP2TKI. Jenayah narkotik dalam bentuk perkongsian dengan BNN, Ketua Pengarah Direktorat Kastam dan Imigresen.

⁵² Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

Kerjasama dengan polis asing dijalankan dalam bentuk pertukaran maklumat, pendidikan, bantuan mencari aset, bantuan mencari bukti, bantuan mencari suspek, bantuan ekstradisi mahupun tindakan siasatan di negara-negara lain. POLRI telah melaksanakan kerjasama dengan ASEANAPOL (Polis negara-negara ASEAN), AFP (Australia Polis Persekutuan) dan FBI (Polis Amerika Syarikat).⁵³

Bidang Divisyen Undang-undang, POLRI telah menjalankan MoU untuk bekerjasama dengan pelbagai institusi kerajaan, agensi swasta, NGO, dan institusi bebas. Bagi tahun 2011 telah dilaksanakan sebanyak 20 MoU, antaranya MOU antara BPK RI dengan POLRI pada 19 Januari 2011, MOU antara Kadin RI Kejangung dengan POLRI pada 4 Mac 2011, MOU antara KOMNAS HAM dengan POLRI pada 9 Mei 2011 dan MOU antara Polis dengan Ikatan Doktor Indonesia 2011.

Bahagian Hubungan Antarabangsa (Divhubinter) pula, POLRI merealisasikan perkongsian di antara pihak POLRI dengan kementerian dan institusi-institusi lain di dalam dan di luar negara dalam rangka untuk membangun sinergi dalam bidang keselamatan yang mengutamakan tindakan proaktif daripada tindakan reaktif. Antara lain ialah kerjasama dua hala antara pihak polis Indonesia dan pihak polis Australia, Vietnam, dan China, kerjasama pelbagai hala POLRI dan AMMTC, SOMTC dan ASEANAPOL, MoU antara pihak POLRI dan Polis Kebangsaan di Filipina, FBI, Mozambique, Namibia, New Zealand, Laos, Mexico, Fiji dan AFP serta penyertaan aktif pihak POLRI dalam operasi aktiviti-aktiviti keselamatan, iaitu menghantar 140 kakitangan FPU IV.⁵⁴

⁵³ Release Akhir Tahun Polri 2011 (<http://www.polri.go.id/banner/berita/57>), diakses 12/1/2012.

⁵⁴ *Ibid.*

Selain ikut aktif dalam pemeliharaan perdamaian dunia (*peace keeping operation*), POLRI juga menempatkan Atase/SLO di pelbagai negara. Saat ini POLRI sudah menempatkan sepuluh Atase/SLO di Kedutaan Besar RI di luar negara, iaitu di Washington DC, Canberra, Riyad, Bangkok, Kuala Lumpur, Manila, Dilli, Hongkong, Amsterdam, dan Singapore.⁵⁵

Prestasi (*performance*) POLRI Tahun 2012

Dalam renstra POLRI tahun 2010-2014, tahun 2012 merupakan tahun untuk melancarkan perkhidmatan komuniti secara menyeluruh yang disokong oleh sinergi polis dengan unsur-unsur kesepaduan birokrasi (Kementerian/agensi) dalam mengekalkan kedaulatan undang-undang. Prestasi (*performance*) tahun 2012 seperti yang dilihat dari beberapa bidang seperti di bawah ini.

a. Bidang Perancangan Sistem Organisasi

Bidang perancangan sistem operasi POLRI merupakan antara bahagian penting dalam perubahan dalam perlembagaan POLRI. Pelaksanaan program pengaturan dan pengukuhan organisasi pembaharuan birokrasi polis sehingga tahun 2012, iaitu pelaksanaan PERKAP 21, 22, dan 23 tahun 2010 mengenai aturan kerja dan organisasi polis peringkat pusat, daerah, resort dan sektor yang berorientasikan perkhidmatan awam (*Public Service Organization/PSO*) dengan semangat perkhidmatan utama pada peringkat unit Sabhara, Binmas Polsek, Penyiasatan, Intel, dan Trafik. Menurut prinsip, Markas Besar (Ibu Pejabat) kecil, Polis daerah sederhana, Polis Resort besar, dan Polis Sektor kuat.

⁵⁵ Mabes POLRI. 2010. *Rencana Kerja Sekretariat NCB-Interpol Indonesia Tahun Anggaran 2011*. Jakarta: NCB-Interpol, hlm. 18.

Pada peringkat Polis Resort telah ditubuhkan Bahagian Perancangan (Bagren), Seksyen Pengawasan (Si Was), Subbag perhubungan awam dan Subbag Undang-undang, juga telah dilaksanakan desentralisasi kuasa perwakilan secara hierarki dari peringkat Ibu Pejabat Polis, Polis Daerah, Polis Resort, dan Polis Sektor. Untuk memenuhi kakitangan untuk menyebarkan perkhidmatan telah difailkan cadangan kepada Presiden dan telah diluluskan penambahan sebanyak 50,000 orang secara beransur-ansur sehingga tahun 2014.

Dengan semangat pembaharuan dan perubahan, maka POLRI telah membangun SOP mengenai tugas pokok dan fungsi (Tupoksi) untuk seluruh unit kerja di Ibu Pejabat POLRI mengikut tahap penyusunan peraturan, mulai dari Peraturan KAPOLRI, Peraturan Kepala Satuan Fungsional, Peraturan Ketua Polis Daerah dan Peraturan Ketua Polis Resort. Telah dikumpulkan sebanyak 12,040 SOP yang sesuai dengan tahap penyusunannya dan tentunya akan bertambah lagi apabila telah disahkan secara hierarki mulai dari peringkat Ibu Pejabat Polis sampai peringkat Polis Resort, juga termasuk satuan fungsi pada Ibu Pejabat Polis dan wilayah.

Sehingga tahun 2012 program perbaikan peraturan telah melaksanakan lima tindakan, iaitu mengenal pasti peraturan-peraturan yang dikeluarkan/disiarkan oleh POLRI dengan melaksanakan 27 kali membentuk satu pasukan kelompok kerja (Pokja) identifikasi berdasarkan Sprin Kadivkum (Ketua Divisi Undang-undang); Pemetaan atau mapping terhadap undang-undang dan peraturan-peraturan tidak harmoni dalam POLRI, menginventorikan seramai lima PERKAP yang kemudian dimansuhkan dan diwujudkan PERKAP (Peraturan KAPOLRI) yang baru. Mengawal selia dan menjalankan penyahkawalseliaan undang-undang terhadap kaedah-kaedah yang tidak segera, tidak secara harmoni dan bertindih, hasil daripada peraturan inventori telah ditandatangani KAPOLRI sebanyak 41 PERKAP dan telah menginventorikan peraturan yang ditandatangani KAPOLRI sebanyak 12 PERKAP. Melaksanakan sosialisasi PERKAP

Nombor 26 tahun 2010 mengenai prosedur untuk mewujudkan peraturan-peraturan polis dan peraturan-peraturan baharu pada 29 polis daerah dan Unit Kerja Mabes POLRI sebanyak 33 PERKAP yang telah ditandatangani oleh KAPOLRI.⁵⁶

Prestasi dalam bidang perancangan sistem organisasi, selain yang disebutkan di atas, POLRI perlu merancang format organisasi model pembangunan budaya polis. Oleh sebab itu, budaya yang selama ini berlaku dalam organisasi polis sudah sampai saatnya untuk dinilai dan dikembangkan.⁵⁷ Pembangunan budaya organisasi kepolisan dipandang urgen, mengingat struktur formal kepolisan yang pernah diwarnai oleh struktur organisasi ketenteraan selama lebih dari pada tiga dasa warsa.

Secara singkat, prestasi dalam bidang perancangan organisasi pada tiga tahun terakhir, dapat dilihat dalam jadual berikut:

Jadual 4.1.Prestasi bidang Perancangan Sistem Organisasi

Tahun	Prestasi (<i>Performance</i>)
2010	1. Ketelusan ruang terbuka bagi awam.
	2. Penyusunan semula organisasi yang lebih berkesan, cekap, tulus dan bertanggungjawab.
	3. Penyusunan Peraturan Kepala Polis Negara sebanyak 27 PERKAP.
2011	1. Pelaksanaan struktur organisasi yang baharu.
	2. Penyusunan Hubungan Tatacara Kerja (HTCK)dalam lingkungan POLRI.

⁵⁶Pelaksanaan Program Penataan dan Penguatan Organisasi Reformasi Birokrasi POLRI Tahun 2012 (<http://meilinamabesPOLRI.blogspot.com/2012/12/reformasi-birokrasi-POLRI-tahun-2012.html>) (24/12/2012).

⁵⁷Kadarmanta, A. 2007.*Membangun Kultur Kepolisian*. Jakarta: PT. Forum Media Utama, hlm. 45.

	3. Menganalisis beban kerja.
2012	1. Penyusunan aturan kerja dan organisasi yang berorientasikan perkhidmatan awam.
	2. Melaksanakan prinsip organisasi Markas Besar (Ibu Pejabat) kecil, Polis Wilayah sederhana dan Polis Sektor kuat.
	3. Pembangunan budaya organisasi khas kepolisan.

Pada jadual 4.1 di atas, secara jelas kelihatan bahawa prestasi POLRI dalam bidang perancangan sistem organisasi dilakukan secara *gradual*, sesuai dengan tuntutan reformasi. Bermula dengan ketelusan ruang terbuka bagi awam sampailah kepada pembangunan budaya organisasi yang khas bagi kepolisan. POLRI terus berupaya membangun sistem organisasi moden yang bertaraf antarabangsa, sehingga fungsi dan tugas kepolisan dapat terlaksana secara efektif.

b. Sistem Belanjawan Polis

Sebagai sebuah jabatan keselamatan, POLRI juga memerlukan belanjawan pendapatan bagi menjalankan aktivitinya. Dalam kaitan ini dapatlah dijelaskan bahawa Jabatan Polis Negara RI memerlukan belanjawan pendapatan sekurang-kurangnya Rp. 48,89 trilion pada tahun 2012, sedangkan belanjawan POLRI bagi tahun 2012 yang disediakan dana mencapai Rp. 39,78 trilion, mengikut keputusan Menteri Kewangan. Belanjawan ini adalah lebih tinggi daripada peruntukan dana-dana bagi tahun 2011 yang berjumlah Rp. 31,26 trilion. Kebanyakan pembahagian adalah

bagi perbelanjaan kakitangan mencapai Mata Ganjaran 28,39 trilion. Perbelanjaan pegawai itu, termasuk pembayaran gaji pegawai. Mata Ganjaran barangan perbelanjaan peruntukan sebesar Rp. 7,39 trilion dan perbelanjaan modal peruntukan Mata Ganjaran 4.05 trilion.⁵⁸

Dewan Perwakilan Rakyat meluluskan tambahan belanjawan utama bagi tahun fiskal 2012, yang digunakan untuk membina infrastruktur, berjumlah Mata Ganjaran 1.54 trilion, iaitu untuk pembangunan pengangkutan operasi yang terdiri daripada operasi kenderaan khas dan perolehan kenderaan air Mata Ganjaran 824,106 bilion. Pembangunan peralatan untuk perisikan, dan Penyiasatan jenayah dan pasukan khas 88 berjumlah Mata Ganjaran 381,994 bilion. Pembangunan peralatan teknologi maklumat bagi perolehan peralatan komunikasi, peralatan pemrosesan data dan sistem penerapan SPKT berjumlah Mata Ganjaran 145,282 bilion. Pembangunan alat-alat tertentu dan bahan-bahan lain bagi POLRI, perolehan peralatan Polis Sektor dan Polis Resort bagi pembangunan infrastruktur dan perolehan peralatan polis udara yang berjumlah Mata Ganjaran 190,483 bilion.⁵⁹

Bagaimanapun juga, alokasi anggaran POLRI setiap tahunnya terus meningkat yang dapat dilihat dalam jadual berikut:

Jadual 4.2 Prestasi bidang Peruntukan Anggaran

Tahun	Total Anggaran	Kenaikan	Peruntukan
2010	Rp. 27,000,000,000,000.		Perbelanjaan kakitangan, barang dan modal.

⁵⁸POLRI Disebut Miliki Keuangan Wajar Tanpa Pengecualian (<http://lipsus.kompas.com/topikpilihanlist/2133/1/100.hari.jokowi-basuki/read/xml/2012/03/12/22422319/POLRI.Disebut.Miliki.Keuangan.Wajar.Tanpa.Pengecualian>) (12/3/2012).

⁵⁹DPR setuju permintaan tambahan anggaran POLRI (<http://nasional.kontan.co.id/xml/dpr-setujui-permintaan-tambahan-anggaran-POLRI>) (19/8/2012).

2011	Rp. 31,000,000,000,000.	Rp. 4 trilion	Perbelanjaan kakitangan, barang dan modal.
2012	Rp. 39,000,000,000,000.	Rp. 8 trilion	Perbelanjaan kakitangan, barang dan modal.

Jadual di atas menunjukkan bahawa anggaran POLRI meningkat dari tahun 2010 hingga ke tahun 2012. Pada tahun 2010, total anggaran Rp. 27 trilion dan pada tahun 2011 meningkat menjadi Rp. 31 trilion, bererti mengalami kenaikan Rp. 4 trilion (15 %), sedangkan total anggaran tahun 2012 mencapai Rp. 39 trilion, bererti meningkat Rp. 8 trilion (25 %) dari tahun sebelumnya. Keseluruhan anggaran ini diperuntukkan bagi perbelanjaan kakitangan, barang, dan modal. Dengan kenaikan anggaran dari tahun ke tahun, memberi harapan bagi peningkatan tugas-tugas POLRI dalam memberi perkhidmatan serta menjaga keselamatan dan ketenteraman masyarakat.

c. Bidang Sumber Manusia

Bagi meningkatkan prestasi (*performance*) sumber manusia POLRI dalam pengambilan dan pemilihan anggota polis, maka program Perdana dalam pengambilan dan pemilihan anggota polis perlu dilaksanakan oleh semua kakitangan yang terlibat dalam pemilihan anggota dan penerimaan pegawai-pegawai polis negara, baik pada peringkat Panitia Pusat (Panpus) mahupun pada peringkat Panitia Daerah (Panda). Kesempurnaan sistem pemilihan dan penambahbaikan, termasuk melalui Pelaksanaan model disesuaikan daripada masyarakat antarabangsa untuk peningkatan *performance*. Model diadaptasi daripada masyarakat antarabangsa untuk

peningkatan prestasi (*performance*), iaitu permulaan wujudnya *gap* atau jurang, langkah yang seterusnya untuk cuba mencari punca masalah. Jika punca masalah telah didapati kemudian mencari dan alternatif direka bentuk untuk penyelesaian, kemudian campur-tangan terpilih, campur tangan yang dilaksanakan secara berterusan dipantau dan seterusnya menilai sama ada sebagai dijangkakan. Jika tidak, kemudian diulang lagi sehingga mendapati seperti yang diharapkan dan ini dilakukan secara berterusan. Jika ia sesuai, dicuba lagi untuk menyelesaikan masalah-masalah lain.

Membina sistem maklumat pengurusan penerimaan anggota POLRI. Sistem maklumat memuatkan pangkalan data atau ahli-ahli statistik polis, amalan-amalan terbaik pengurusan penerimaan dan prestasi polis, ahli-ahli jawatankuasa bagi penerimaan. Akses kepada maklumat adalah sangat penting untuk meningkatkan prestasi, jawatankuasa, serta keberkesanan dan kecekapan organisasi. Komunikasi dalam proses peranan yang sangat penting untuk berkomunikasi dengan "keperluan sesuatu" antara organisasi dan jawatankuasa-jawatankuasa, serta dasar dan komitmen sosialisasi kepada seluruh jawatankuasa. Untuk memastikan dasar berjalan dengan berkesan, sistem pengawasan dan penguatkuasaan undang-undang perlu ditakrifkan dengan jelas dan tegas yang mengandungi hak-hak, kewajipan dan hukuman bagi pencabulan dan akan dikuatkuasakan secara adil dan konsisten, juga untuk mewujudkan dan membangunkan jenama pengambilan dan pemilihan anggota polis negara yang bersih, telus, bertanggungjawab dan menyokong kemanusiaan.⁶⁰

Prestasi bidang Sumber Manusia selama tiga tahun terakhir bermula tahun 2010 sampai 2012 dapat dilihat dalam jadual di bawah ini:

⁶⁰Peningkatan Kinerja SDM POLRI Di Bidang Rekrutmen
(http://www.penerimaan.POLRI.go.id/utama.php?menu=konten/konten&id_hal=94) (17/9/2012).

Jadual 4.3. Prestasi bidang Sumber Manusia

Tahun	Aktiviti	Keterangan
2010	Pembinaan pasukan Polis yang sebelumnya berorientasi kuantiti ditukar kepada kualiti.	Perubahan dasar
	Meningkatkan pendidikan Perwira Polis melalui AKPOL dan PPSS (pegawai polis sumber sarjana).	Orientasi kualiti
	Pendidikan Brigader Polis yang pada asalnya dilaksanakan lima bulan ditingkatkan menjadi tujuh bulan.	Orientasi kualiti
2011	Mempercepat perubahan set minda dan set budaya Polis.	Perubahan dasar
	Peningkatan profesyen Polis dalam melaksanakan fungsi dan tugas.	Orientasi kualiti
	Melaksanakan kegiatan kerohanian dan kecerdasan emosi (ESQ) serta <i>neuro associative conditioning</i> (NAC) di Lembaga Pendidikan Polis.	Orientasi kualiti
2012	Penyempurnaan dan penambahbaikan sistem rekrutmen, diadaptasi model antarabangsa.	Orientasi kualiti
	Membina sistem maklumat pengurusan penerimaan kakitangan Polis.	Orientasi kualiti
	Mewujudkan dan membangunkan jenama pengambilan dan pemilihan anggota polis yang bersih, telus, bertanggungjawab dan penyokong kemanusiaan.	Orientasi kualiti

Dalam jadual 4.3 di atas, kelihatannya prestasi bidang sumber manusia masih terhad dalam rangka pengambilan dan pemilihan anggota polis dan belum berkait dengan program pendidikan yang dapat meningkatkan kualiti anggota polis. Untuk meningkatkan prestasi dan kualiti anggota polis, perlu diprogramkan pendidikan polis yang mampu mewujudkan kinerja sebagai polis sivil (*civilian police*) yang memiliki tiga paradigma. Pertama, polis merupakan *the strong hand of society*, iaitu posisi kekuasaan polis diberi pelbagai autoriti untuk menangkap, menahan, dan memeriksa suspek jenayah. Kedua, polis merupakan *the soft hand of society*, iaitu antara polis dan masyarakat berada pada posisi dan kedudukan yang sejajar atau setara. Ketiga,

polis merupakan *the public order maintenance*, dalam hal ini tugas polis berkait dengan menjaga keamanan dan ketenteraman masyarakat.⁶¹

d. Kawalan Awam, Pembinaan Etika Profesyen dan Disiplin Anggota Polis Negara

Kesalahan di sepanjang tahun 2012 adalah dalam bidang disiplin dan etika profesyen. Bagi tahun 2012, kes-kes pelanggaran disiplin yang berlaku sebanyak 6,017 kes, yang boleh diselesaikan 4,154 kes. Pelanggaran etika profesyen sebanyak 651 kes, yang boleh diselesaikan sebanyak 449 kes. Pelanggaran disiplin mengalami peningkatan sebanyak 43 peratus dari tahun sebelumnya manakala pelanggaran etika profesyen meningkat 42.24 peratus. Sepanjang tahun 2012 seramai 595 polis dipecat bagi pelanggaran dadah dan 32 polis bermasalah melakukan pungutan haram, pelanggaran lain ialah faktor kemalasan. Jumlah polis yang dipecat bagi tahun 2012 mengalami kenaikan seramai 328 orang atau 55.12 peratus jika dibanding pada tahun 2011. Pihak pengawasan POLRI, Itwasum dan Itwasda, telah menerima aduan awam sebanyak 1,148 aduan, dan telah diselesaikan dengan memuaskan sebanyak 774 aduan.⁶²

Prestasi POLRI selama tiga tahun terakhir dalam bidang kawalan am, disiplin dan etika profesyen, dapat dilihat dalam jadual di bawah ini:

Jadual 4.4. Prestasi bidang Kawalan Am, Disiplin dan Etika Profesyen

No.	Jenis Pelanggaran	2010	2011	2012
1.	Pelanggaran disiplin	5,437	3,429	6,017

⁶¹ Kadarmanta, A. 2008. *Pendidikan Polisi Berbasis Kompetensi*. Jakarta: PT. Forum Media Utama, hlm. 202-203.

⁶² 595 Polisi Dipecat Selama 2012, Mayoritas Karena Malas (<http://nasional.news.viva.co.id/news/read/378197-595-polisi-dipecat-selama-2012--mayoritas-karena-malas>) (15/4/2013).

2.	Pelanggaran jenayah	682	207	106
3.	Pelanggaran etika profesyen	412	376	651
4.	Polis dipecat	294	328	595

Di dalam jadual 4.4. di atas menunjukkan bahawa pelanggaran yang dilakukan oleh anggota polis seluruh Indonesia pada tahun 2011 mengalami penurunan jika dibandingkan pada tahun 2010. Penurunan itu terdapat pada pelanggaran disiplin, jenayah, dan etika profesyen. Berbeza dengan tahun 2012, nampaknya pelanggaran disiplin dan etika profesyen meningkat dari tahun sebelumnya, kecuali pelanggaran jenayah yang mengalami penurunan. Berkaitan dengan bilangan polis yang dipecat, sejak tahun 2010 hingga 2012 setiap tahunnya terus meningkat.

Pelanggaran yang berlaku, bukan hanya dilakukan oleh aktor rendah (Bintara), bahkan juga dilakukan oleh aktor atas (Perwira). Lebih jelasnya dapat dilihat dalam jadual berikut ini:

Jadual 4.5 Pelanggaran oleh aktor POLRI

Tahun	Perwira	Bintara	Jumlah
2009	689	5.762	6.451
2010	868	6.391	7.259
2011	582	3.760	4.342
2012	762	4.480	5.242
Total	2.901	20.393	23.294

Sumber: Ratmono, Barito Mulyo. 2014, hlm. 225.

Dalam jadual 4.5 di atas, menunjukkan bahawa pelanggaran yang dilakukan oleh aktor bawah jauh lebih banyak daripada yang dilakukan oleh aktor atas. Sekalipun dari segi kuantiti, pelanggaran yang dilakukan oleh aktor atas jumlahnya sedikit (2.901 orang) berbanding aktor bawah (20.393 orang), namun bagaimanapun juga, ianya dapat menjejaskan imej POLRI di tengah masyarakat. Oleh itu, mekanisme pengawasan internal dan eksternal kepolisan perlu keseimbangan, kerana tanpa pengawasan eksternal, para pimpinan kepolisan akan memiliki kebebasan untuk memilih tidak melakukan penyiasatan ataupun menghukum pelanggaran yang terjadi, yang pada akhirnya akan mengakibatkan kontrol atau pengawasan internal tidak efektif.⁶³ Apalagi masih terdapatnya “budaya saling menutupi” di antara ahli polis, maka pengawasan eksternal perlu mengambil peranan yang lebih aktif.

e. Kawasan-kawasan Pembangunan dan infrastruktur

Dalam rangka keterbukaan/ketelusan awam dalam perolehan barangan dan perkhidmatan, telah digunakan sistem perolehan secara elektronik (SPSE) melalui agensi pengadaan secara elektronik (LPSE) pada peringkat Polis Daerah dan secara bertahap akan dikembangkan hingga ke peringkat Polis Resort. Bagi sumber manusia yang dikendalikan SPSE tersebut telah dilengkapi dengan kepakaran berdasarkan piawai pensijilan bagi perolehan barangan dan perkhidmatan sesuai Peraturan Presiden nombor 70 tahun 2012.

Mengingati bidang perkhidmatan awam dalam POLRI tidak hanya dilaksanakan oleh salah satu unit kerja, maka pelaksanaannya dibahagi kepada tujuh fungsi, iaitu Reskrim, Intelkam, Binmas, Sabhara, Polair dan Brimob, dengan tiga aktiviti yang utama, iaitu

⁶³ Boer, Monica den dan Changwon Pyo. 2011. *Good Policing: Models, Instruments and Practices/Tata Kelola Perpolisian yang Baik: Perangkat, Model dan Praktek*. (Edisi Indonesia) Jakarta: Asia-Europe Faoundation – Hanns Seidel Faoundation Indonesia, hlm. 32.

pelaksanaan piawaian dalam perkhidmatan awam, permohonan piawaian perkhidmatan minimum bagi Polis Resort/Bandar/Bandar Besar/Metro dan penyertaan komuniti dalam perkhidmatan awam. Hasil yang dicapai pada tahun 2012 ialah merangka draf SOP Kabareskrim tentang SP2HP, PERKAP tentang sistem maklumat perkhidmatan penyiasatan piawaian, draf SOP bagi sistem perkhidmatan komuniti, PERKAP mengenai pengurusan penyiasatan jenayah, PERKAP tentang garis panduan piawaian perkhidmatan penjagaan dan penyimpanan bahan bukti, PERKAP tentang standard perkhidmatan jagaan, draf SOP Kabareskrim tentang penerimaan dan pengendalian aduan dan bantahan masyarakat, draf SOP pada *Revitalizing Kring Penyiasatan* dan mengadakan PERKAP/SOP tersebut pada peringkat Polres dan Polsek. Sementara pencapaian berbentuk *Quick Wins* telah ditubuhkan, "Perkhidmatan aduan masyarakat" yang telah tersusun draf SOP Kabareskrim mengenai penerimaan dan pengendalian aduan masyarakat.

Perkhidmatan infrastruktur dalam bidang Intelkam, hasil yang dicapai pada tahun 2012 telah disusun draf peraturan KAPOLRI tentang prosedur bagi mengeluarkan surat keterangan catatan polis, rekod-rekod polis mengenai lesen aktiviti komuniti, lesen senjata api bukan organik TNI/POLRI (khusus bagi kepentingan Sukan telah ditandatangani KAPOLRI) dan perkhidmatan Permit perdagangan bahan letupan. Untuk penggunaan perkhidmatan piawaian SKCK serta penerbitan yang berbentuk *Quick Wins* bidang Intelkam telah melakukan penerbitan rekod polis (SKCK) dengan cepat, murah dan selamat ialah 1 (satu) hari perniagaan, dengan 2 (dua) jam selepas selesai pemohon yang telah melengkapkan keperluan yang perlu dan kos Rp. 10,000 (sepuluh ribu rupiah) mengikut peraturan No. 50 tahun 2010 mengenai PNBP. Untuk perkhidmatan lesen aktiviti komuniti 3 (tiga) hari bekerja, proses 1 (satu) hari bagi pemohon yang telah melengkapkan keperluan yang dikehendaki. Perkhidmatan Lesen Senpi bukan organik

TNI/POLRI 7 (tujuh) hari bekerja. Perkhidmatan lesen bahan letupan 7 (tujuh) hari bekerja dan Sijil Perkhidmatan dan laporan sendiri satu (1) hari bekerja.

Perkhidmatan infrastruktur dalam bidang Trafik, bagi hasil yang telah dicapai pada 2012 ialah PERKAP SSB yang sekaligus berbentuk *Quick Wins* ialah PERKAP tentang lesen memandu (SIM) yang digariskan dalam 3 SOP dengan keputusan Kakorlantas POLRI, iaitu SOP SIM keliling, SIM sudut, dan SOP SIM komuniti. PERKAP tentang lesen nombor kenderaan yang digariskan dalam 3 SOP dengan keputusan Kakorlantas POLRI, iaitu SOP Samsat keliling, Samsat Corner, dan Samsat memandu melalui PERKAP tentang pemilik kenderaan (BPKP), PERKAP tentang urusan lalu lintas yang digariskan dalam 3 SOP dengan keputusan Kakorlantas POLRI iaitu SOP perkhidmatan urusan trafik, SOP Perkhidmatan menjaga lalu lintas, SOP pengiring perkhidmatan peronda trafik.

Pelaksanaan perkhidmatan standard minimum bagi Polis Resort/Kota/Metro dalam bidang lalu lintas telah berjaya memenangi perlumbaan “Citra Pelayanan Prima” yang dijalankan oleh Kementerian PAN-RBP dan Presiden RI dengan nama Piagam dan cawan "Citra Pelayanan Prima". Unit Perkhidmatan BPKB telah mendapat sijil ISO 9001: 2000 dan ISO 9001: 2008, manakala Unit Perkhidmatan SIM di Satpas mendapatkan ISO 9001: 2008 dan Unit perkhidmatan STNK di Pejabat Samsat mendapat sijil ISO 9001: 2000.⁶⁴

Prestasi bidang pembangunan infrastruktur selama tiga tahun terakhir, secara singkat dapat dilihat dalam jadual di bawah ini:

⁶⁴Reformasi Birokrasi POLRI Bidang Lintas: Pelaksanaan Program Peningkatan Kualitas Pelayanan Publik Bidang Lalulintas, Reformasi Birokrasi POLRI Tahun 2012 (http://meilinamabesPOLRI.blogspot.com/2012/12/Pelaksanaan-program-peningkatan_28.html) (23/1//2013)

Jadual 4.6. Prestasi bidang Infrastruktur

Tahun	Prestasi
2010	Perolehan barang dan jasa melalui <i>e-procurement</i>
	Melengkapi peralatan transportasi dan komunikasi
	Transperansi penyiasatan
2011	Menyediakan peralatan bagi perkhidmatan masyarakat
	Menetapkan standard perkhidmatan awam
	Melaksanakan pengurusan mutu menurut standard antarabangsa
2012	Penggunaan sistem perolehan secara elektronik
	Memenangi citra perkhidmatan prima
	Menubuhkan perkhidmatan aduan masyarakat

Pelbagai pembangunan infrastruktur yang dilihat dalam jadual 4.6 di atas, sebenarnya masih terhad pada tingkat ibu pejabat polis (MABES POLRI), polis wilayah dan polis daerah serta kota-kota besar. Oleh sebab itu, pembangunan infrastruktur perlu lebih dipertingkatkan pada daerah-daerah terpencil, terutama daerah sempadan negara. Kelengkapan infrastruktur tentunya akan mempermudah polis dalam melaksanakan tugas dan fungsinya, terutama dalam menjaga keamanan dan ketertiban masyarakat

f. Kawasan-kawasan Operasi

Dalam bidang trafik, ramai orang meninggal dunia kerana menjadi mangsa kemalangan trafik sebanyak 25,131 kemalangan trafik pada tahun 2012 atau menurun sebanyak 6,054 orang

(19.4 peratus)berbanding tahun 2011. Bilangan kemalangan jalan raya tahun 2012 sebanyak 109,038 kes, menurun sebanyak 738 kes (0.67 peratus) berbanding tahun 2011. Kecederaan parah sepanjang tahun 2012 seramai 36,710 orang, menurun 57 orang (0.15 peratus)berbanding tahun 2011. Kecederaan kecil bagi tahun 2012 adalah seramai 118,152 orang yang bermaksud meningkat 9,341 orang atau 7.9 peratus berbanding tahun sebelumnya. Kerugian secara fizikal akibat kemalangan trafik berjumlah Rp. 277,185,078,333, jika berbanding dengan tahun 2011 berjumlah Rp. 286,099,076,289 menurun 3.1 peratus.⁶⁵

Berkaitan dengan jenayah terhadap kekayaan negara, bagi tahun2012 berlaku 1,179 kes-kes rasuah yang ditangani oleh pihak POLRI. Jumlah kerugian negara telah berjaya diselamatkan dalam kes-kes yang berkaitan dengan rasuah adalah lebih kurang 250 bilion rupiah. Dalam kes rasuah, POLRI akan meneruskan kerjasama dengan suruhanjaya pembasmian rasuah (KPK) sebagai agensi penguatkuasaan undang-undang.⁶⁶ Pengendalian kes rasuah dan ganjaran dalam pengurusan lesen perniagaan perlombongan arang batu di Kampung Sungai Cuka, kawasan sempadan antara Daerah Tanah Laut dan Tanah Bumbu Kalimantan Selatan. Kes yang melibatkan Datuk Bandar (Walikota) Banjarmasin Muhiddin dan Pemangku Raja (Bupati) Tanah Laut Adriansyah, didakwa menerima rasuah sebesar Rp. 5 bilion. Pengendalian kes rasuah perolehan peralatan kesihatan pada tahun 2005 dengan suspek merupakan bekas Menteri Kesihatan Indonesia Siti Fadilah Supari.⁶⁷ Pengendalian kes-kes rasuah dalam kerja-kerja projek

⁶⁵POLRI: 25.131 orang tewas korban lalu lintas (<http://www.antaraneews.com/berita/350639/POLRI-25131-orang-tewas-korban-lalu-lintas>) (25/1/2013).

⁶⁶KAPOLRI Jendral Polisi Timur Pradopo : Mabes POLRI Akan Tetap Bersinergi Dengan Kpk Dan Kejaksanaan, Sebagai Lembaga Penegak Hukum. (<http://nrmnews.com/2012/12/29/KAPOLRI-jendral-polisi-timur-pradopo-mabes-POLRI-akan-tetap-bersinergi-dengan-kpk-dan-kejaksanaan-sebagai-lembaga-penegak-hukum/>) (29/12/2012).

⁶⁷KAPOLRI Jendral Polisi Timur Pradopo : Mabes POLRI Akan Tetap Bersinergi Dengan Kpk Dan Kejaksanaan, Sebagai Lembaga Penegak Hukum. (<http://nrmnews.com/2012/12/29/KAPOLRI-jendral-polisi-timur-pradopo-mabes-POLRI-akan-tetap-bersinergi-dengan-kpk-dan-kejaksanaan-sebagai-lembaga-penegak-hukum/>) (29/12/2012).

perolehan peralatan penyelidikan dan kemudahan teknologi vaksin selesema burung di Direktorat kawalan penyakit dan penggunaan persekitaran (Dirjen P2PL) Kementerian Kesihatan Indonesia pada 2008-2010.⁶⁸ Pengendalian kes rasuah simulator SIM (lesen memandu) di Korps Trafik (Korlantas) POLRI yang diserahkan kepada Suruhanjaya pembasmian rasuah.⁶⁹

Jenayah konvensional pada tahun 2011 berlaku sebanyak 274,180 kes dan tahun 2012 sebanyak 267,181 kes, mengakibatkan penurunan sebanyak 6,999 kes atau 2.6 peratus dari 2011, manakala dalam 2011 menyelesaikan 139,177 kes pada tahun 2012 menyelesaikan 136,966 kes. Penurunan sebanyak 2,211 kes atau 1.5 peratus.⁷⁰

Pada tahun 2012 seramai 28 anggota polis terbunuh dan 12 cedera apabila menjalankan tugas. Kebanyakan pegawai polis yang terbunuh berpangkat perajurit yang dibunuh oleh suspek-suspek jenayah. Angka ini meningkat berbanding dengan jumlah tahun 2011, pihak polis yang terbunuh semasa menjalankan kewajipan, iaitu hanya 20 orang.⁷¹

Jenayah Merentas Sempadan pula, pihak Mabes POLRI bagi tahun 2012 telah mengendalikan jenayah merentas sempadan sebanyak 21,457 kes, naik dari tahun sebelumnya yang hanya 16,138 kes serta mencapai 24,78 peratus.⁷² Jenayah dadah yang dikendalikan pihak

⁶⁸POLRI Beberkan Kasus Korupsi 2011-2012 (<http://nasional.kompas.com/read/2012/10/15/22112749/POLRI.Beberkan.Kasus.Korupsi.2011-2012>) (15/10/2012).

⁶⁹Nanan: Kasus Simulator Ajang Bersih-Bersih POLRI (<http://www.tempo.co/read/news/2012/08/17/063424095/Nanan-Kasus-Simulator-Ajang-Bersih-Bersih-POLRI>) (17/8/2012)

⁷⁰POLRI Nunggak 130 Ribu Kasus Kejahatan Konvensional (<http://www.tribunnews.com/2012/12/29/POLRI-nunggak-130-ribu-kasus-kejahatan-konvensional>) (29/12/2012).

⁷¹Indonesia Police Watch: Sepanjang 2012 sebanyak 23 polisi tewas oleh tersangka tindak kriminal (<http://yustisi.com/2012/12/sepanjang-2012-sebanyak-23-polisi-tewas-oleh-tersangka-tindak-kriminal/>) (12/12/2012).

⁷²Kejahatan Transnasional Meningkat (<http://www.hukumonline.com/berita/baca/lt50f3a3710b543/kejahatan-transnasional-meningkat>) (8/12/2012).

POLRI sepanjang tahun 2012 sebanyak 26,561 kes. Bukti-bukti yang diperoleh 9 kg ganja kering, kebun ganja 88 hektar, 34 ribu gram heroin, 2.8 juta pil khayal dan 1.9 tan sabu.⁷³

Pihak POLRI, khususnya Detasemen 88 Anti-terror pada tahun 2012 telah mengendalikan 14 kes pengganas di seluruh kawasan Indonesia. Dalam proses penyiasatan, direkodkan terdapat 78 orang suspek, 10 orang telah terbunuh semasa proses menangkap. Semasa pengendalian kes pengganas, 8 anggota polis terbunuh dan sembilan orang cedera. Sementara itu, dalam pengendalian kes-kes kekerasan bersenjata di Papua, anggota polis yang dibunuh ialah tujuh orang.⁷⁴

Dalam jenayah pemerdagangan manusia, POLRI berjaya menggagalkan penyeludupan pendatang tanpa izin di Sukabumi Jawa Barat. Badan Penyiasatan dan jenayah (Bareskrim) POLRI menangkap kepala sindiket pemerdagangan manusia, iaitu penghantaran tenaga pekerja haram Indonesia ke negara-negara di Timur Tengah.⁷⁵

Manakala jenayah dunia maya (jenayah siber), POLRI menangkap sebanyak 61 warga China dan Taiwan dikatakan pesalah penipuan melalui jualan barangan sistem atas talian.⁷⁶ Pihak polis berjaya menangkap empat pengendali ejen perjudian dalam talian di Bogor Jawa Barat yang mendakwa terbesar di dunia yang menggunakan nama naga emas.com dan jakarta.com.⁷⁷ Polis menangkap 12 orang di rumah-rumah perjudian dalam talian di utara

⁷³*Ibid.*

⁷⁴POLRI Tangani 14 Kasus Teroris dengan 78 Tersangka Selama Tahun 2012 (<http://www.voaindonesia.com/content/POLRI-tangani-14-kasus-teroris-dengan-78-tersangka-selama-tahun-2012/1573757.html>) (27/12/2012).

⁷⁵Otak Pelaku Perdagangan Manusia Diancam 10 Tahun Penjara (<http://www.aktual.co/sosial/164315otak-pelaku-perdagangan-manusia-diancam-10-tahun-penjara>) (9/12/2012)

⁷⁶POLRI Identifikasi WNA Pelaku Cyber Crime (<http://www.tempo.co/read/news/2012/12/07/063446415/POLRI-Identifikasi-WNA-Pelaku-Cyber-Crime>) (7/12/2012).

⁷⁷POLRI Ungkap Jaringan Agen Judi Online Besar Asal AS di Bogor

Jakarta. Bukti barangan yang dirampas, antara lain ialah 59 unit komputer (CPU dan skrin monitor), wang tunai Rp. 16,998,000, AS\$ 400 dan 330 Ringgit.⁷⁸ Pihak POLRI berhasil menangkap 6 orang pengurus perjudian atas talian di Jakarta.⁷⁹ Polis Langsa berhasil menahan sembilan suspek perjudian atas talian serta bukti barangan di tiga kafe internet.⁸⁰

Apabila disemak prestasi dalam Bidang Operasional pada tiga tahun belakangan, maka perkembangannya dapat dilihat dalam jadual berikut:

Jadual 4.7. Prestasi bidang Operasional

No	Bidang	2012	2011	2010	Keterangan
1.	Kemalangan Jalan Raya	109,038	106,129	61,606	Kematian/Kecederaan
2.	Jenayah Terhadap Kekayaan Negara	1,179	1,323	585	Khas dikendali POLRI
3.	Jenayah Konvensional	267,181	274,180	315,087	Pencurian/Penganiayaan
4.	Jenayah Merentas Sempadan	21,457	16,138	10,444	Wang haram/siber/lainnya

Keempat-empat bidang yang disebut dalam jadual 4.7 di atas, pada hakikatnya menunjukkan adanya kenaikan kes-kes jenayah pada tahun 2012, jika dibanding dengan tahun-

(<http://news.detik.com/read/2012/10/11/172506/2060460/10/>) (11/10/2012).

⁷⁸Polisi Tangkap Pelaku Judi "Online" di Penjaringan (<http://megapolitan.kompas.com/read/2012/09/02/1431344/Polisi.Tangkap.Pelaku.Judi.Online.di.Penjaringan>) (2/9/2012).

⁷⁹Polisi Ringkus Pengelola Judi Online (<http://nasional.news.viva.co.id/news/read/293117-diringkus--judi-online-omzet-rp400-juta-hari>) (2/9/2012).

⁸⁰Polisi Tangkap Sembilan Pelaku Judi Online (http://www.analisadaily.com/news/read/2012/07/26/65119/polisi_tangkap_sembilan_pelaku_judi_online/) (26/7/2012).

tahun sebelumnya. Mengenai jenayah terhadap kekayaan negara, sekalipun dalam bilangan kelihatan terdapat penurunan, tetapi pada hakikatnya juga mengalami kenaikan kerana bilangan kes yang disebut dalam cartadi atas hanyalah kes khas yang dikendalikan oleh POLRI, padahal yang mengendalikan jenayah terhadap kekayaan negara selain POLRI juga terdapat pelbagai institusi lain, seperti KPK dan pihak Pendakwa. Adanya kenaikan kes-kes ini dari tahun ke tahun, tentunya memerlukan usaha yang lebih maksimum daripada pihak POLRI untuk mengurangterjadinya tindakan jenayah, dalam upaya memberikan rasa aman dan tenteram dalam kehidupan masyarakat.

g. Bidang Kerjasama POLRI

Kerjasama dalam negara, POLRI kerjasama dengan Majlis Penghormatan Pengundi untuk penubuhan tata kelakuan yang mengawal pihak penganjur pilihan raya dan penggunaan kemudahan tele perbincangan di POLRI.⁸¹ Kerjasama POLRI dengan TNI Angkatan Laut dalam usaha menjalankan penguatkuasaan undang-undang di perairan wilayah.⁸² Kerjasama POLRI dengan Pendakwa dan Ditjen cukai RI, meliputi kerjasama dalam penguatkuasaan undang-undang dalam bidang percukaian, seperti kerjasama dalam proses tuntutan mahkamah jenayah cukai, kerjasama, dan sokongan dalam melaksanakan tugas-tugas dalam bidang awam dan pentadbiran negeri, seperti pemberian bantuan guaman, pertimbangan undang-undang, dan

⁸¹DKPP Kerja Sama dengan POLRI (<http://nasional.kompas.com/read/2012/10/23/14080772/DKPP.Kerja.Sama.dengan.POLRI>) (23/10/2012).

⁸²POLRI Jalin Kerja Sama dengan TNI Jaga Kedaulata (http://berita.indah.web.id/kompas_nasional/read/2012/12/03/13442389/POLRI.Jalin.Kerja.Sama.dengan.TNI.Jaga.Kedaulatan.RI?utm_source=WP&utm_medium=box&utm_campaign=Kknwp) (3/12/2012).

tindakan undang-undang lain, sosialisasi dan penerangan, penjelasan undang-undang serta penggunaan data dan maklumat.⁸³

Pihak POLRI bersama-sama dengan tentera laut Indonesia (AL) dan Kementerian Laut dan Perikanan (KKP) mewujudkan kerjasama yang erat bagi perlakuan jenayah kecurian ikan (menyalahi undang-undang perikanan).⁸⁴ Kerjasama POLRI dengan ICITAP Indonesia dalam program latihan pencegahan bencana semulajadi (PPPBA), pembelajaran jarak jauh secara elektronik, pendidikan dan pembentukan (Diktuk) Brigade dan Tamtama POLRI.⁸⁵ POLRI juga bekerjasama dengan organisasi Nahdatul Ulama dan agensi logistik negeri (Bulog) untuk mengurangkan konflik antara agama dan sebagai perkongsian jambatan dengan masyarakat pertengahan dan rendah.⁸⁶ Demikian pula POLRI bekerjasama dengan Kementerian Kewangan dalam Pengurusan Keselamatan kewangan dan kekayaan negara.⁸⁷ Agensi Dadah Kebangsaan (BNN) dan pihak POLRI menandatangani memorandum persefahaman (MoU) mengenai pencegahan dan pembasmian penyalahgunaan dadah dan kedai-kedai yang haram (P4GN).⁸⁸

⁸³Amankan Pajak, DJP Gandeng POLRI & Kejaksaan (<http://jakarta.okezone.com/read/2012/10/24/20/708407/amankan-pajak-djp-gandeng-POLRI-kejaksaan>) (24/10/2012).

⁸⁴KKP-POLRI/TNI Kerja Sama Berantas Pencurian Ikan (http://www.kkp.go.id/index.php/mobile/arsip/c/8089/KKP-POLRITNI-Kerja-Sama-Berantas-Pencurian-Ikan/?category_id=58) (20/12/2012).

⁸⁵Kerjasama POLRI dengan ICITA (<http://lemdik.POLRI.go.id/news-45-1-kerjasama-POLRI-dengan-icitap.html>) (10/10/2012).

⁸⁶PBNU Jalin Kerjasama Dengan Bulog dan POLRI (<http://skalanews.com/news/detail/120525/2/pbnu-jalin-kerjasama-dengan-bulog-dan-POLRI.html>) (15/10/2012)

⁸⁷Kemenkeu-POLRI kerja sama amankan kekayaan negara (<http://www.antaranews.com/berita/1331180991/kemenkeu-POLRI-kerja-sama-amankan-kekayaan-negara>) (18/12/2012).

⁸⁸Berantas narkoba, POLRI dan BNN teken MoU (<http://m.merdeka.com/peristiwa/berantas-narkoba-POLRI-dan-bnn-teken-mou.html>) (12/10/2012).

Pihak POLRI dan pihak Kesatuan Peguam Indonesia (Peradi) mengikat kerjasama dalam pengendalian kes-kes jenayah.⁸⁹

Kerjasama Luar negara, POLRI kerjasama dengan New Zealand, seramai 23 pelajar dari Program Siswazah di Sekolah Tinggi Sains Polis (STIK) pula berkursus singkat di dalam Universiti Victoria, Wellington.⁹⁰ Juga POLRI kerjasama dengan Kementerian Keselamatan dan Keadilan Kerajaan Belanda dalam aktiviti pendidikan dan latihan.⁹¹

Prestasi POLRI dalam bidang kerjasama pada periode 2010 – 2012, dapat dilihat dalam jadual 5.7.berikut ini:

Jadual 4.8. Prestasi bidang Kerjasama

Tahun	Institusi/lembaga	Kepentingan
2010	Rakan keselamatan masyarakat	Sosialisasi dan pelatihan kepolisan masyarakat
2011	Organisasi Criminal Justice System	Kelancaran penyiasatan jenayah
	TNI	Penindakan pengganas dan pengkhianat
	KPK, PPATK dan BPKP	Mengesan aset atau transaksi suspek
	Agensi perhutanan	Menindak pembalakan haram
	Kementerian Kelautan	Menindak pemancing haram
	Kementerian Dalam Negeri	Menindak <i>human trafficking</i> dan <i>people smuggling</i>

⁸⁹POLRI-Peradi Kerja Sama Tangani Kasus Pidana (<http://nasional.inilah.com/read/detail/1834743/POLRI-peradi-kerja-sama-tangani-kasus-pidana>) (10/10/2012).

⁹⁰Ini Kerjasama POLRI- Selandia Baru (<http://indonesiarayanews.com/news/nasional/12-05-2012-18-40/ini-kerjasama-POLRI-selandia-baru>) (12/5/2012).

⁹¹RI-Belanda Tandatangani Perjanjian Pelatihan Kepolisian (<http://kemlu.go.id/Pages/News.aspx?IDP=6012&l=id>) (18/4/2012).

	BNN, Kastam dan Imigresyen	Mengesan dan menindak jenayah narkotik
	ASEANAPOL, AFP, FBI dan pelbagai Polis asing	Pertukaran maklumat, pendidikan dan siasatan
2012	Majelis Penghormatan Pengundi	Mengawal pilihan raya
	TNI-Angkatan Laut	Penguatkuasaan undang-undang perairan
	Kementerian Hukum	Pertimbangan undang-undang
	Beacukai	Penguatkuasaan bidang percukaian
	Pendakwa	Penguatkuasaan undang-undang
	Organisasi Keagamaan	Mengurangkan konflik antara agama
	Lembaga Pendidikan Tinggi dalam dan luar negara	Peningkatan kualiti akademik dan profesyen

Jadual 4.8 di atas menunjukkan bahawa kerjasama dan penandatanganan MoU dengan pelbagai institusi ataupun lembaga dan organisasi, dilaksanakan dalam rangka mempermudah koordinasi dan pelaksanaan tugas-tugas POLRI. Kerjasama ini perlu dilaksanakan secara berterusan dan dikembangkan dalam aspek-aspek yang strategik.

Penguatan kerjasama dalam bidang politik dan keamanan, perlu dipertingkatkan di samping kerjasama ekonomi yang telah terlaksana selama ini. Negara-negara ASEAN telah berusaha mengimbangkan pendekatan antara kerjasama ekonomi dan kerjasama dalam bidang politik dan keamanan serta meningkatkan kerjasama dalam bidang sosial budaya dalam penciptaan “*ASEAN Caring Society*”.⁹² Kerjasama bilateral dan multilateral perlu dikembangkan dengan negara-negara berkembang mahupun negara-negara maju, baik dalam bidang ekonomi, sosial budaya, politik dan keamanan. Dalam konteks ini, POLRI perlu membuka lebih banyak Atase Kepolisian di pelbagai negara yang dipandang bersesuaian.

⁹² Wibisono, Makarim. . 2006. *Tantangan Diplomasi Multilateral*. Jakarta: LP3ES, hlm. 200.

4.3 MENGHADAPI CABARAN

Dalam pelaksanaan program *grand strategy* POLRI, ditemukan pelbagai cabaran yang dihadapi, baik dalam bidang sistem perancangan organisasi mahupun dalam bidang lainnya, seperti bidang anggaran, sumber daya manusia, pengawasan, pembangunan sarana dan prasarana, bidang operasional serta bidang kerjasama. Bahkan, menurut Fortuna Anwar, cabaran itu bukan hanya dalam bidang-bidang tertentu, bahkan *grand strategy* POLRI sebagai kebijakan makro, masih perlu diubahsuai, sehingga sektor keselamatan boleh diletakkan mengikut sistem demokrasi di negara ini.⁹³

Walau bagaimanapun, *grand strategy* POLRI telah dikuatkuasakan dengan Keputusan KAPOLRI, ia boleh tetap dan tidak memerlukan pengubahsuaian. Namun, rancangan strategik serta program dan aktiviti sebagai pelaksanaan *grand strategy* POLRI, tentunya memerlukan tinjauan semula mengikut perkembangan semasa.

4.3.1 Sistem Perancangan Bidang Organisasi

Pelbagai cabaran yang dihadapi POLRI dalam sistem perancangan organisasi dapat dikenali dengan adanya kesempatan yang terbuka luas bagi kemunculan campur tangan serta penyalahgunaan kuasa mahupun organisasi polis untuk kepentingan pemerintah. Demikian pula bentuk organisasi yang terpusat dan kawalan dalaman yang melekat pada pimpinan POLRI sangat memungkinkan terjadinya manipulasi keputusan inspeksinya.

Dua pihak yang menjadi kuasa polis, iaitu kuasa dalam melaksanakan tugas-tugas penguatkuasaan undang-undang dan kuasa untuk mentadbir keselamatan/kamtibmas, boleh

⁹³Temubual dengan Dewi Fortuna Anwar, Deputy Bidang Politik Sekretariat Wakil Presiden RI, di Jakarta pada 16 Februari 2013

menjejaskan tingkah laku polis. Di samping itu, perbuatan penyalahgunaan kuasa oleh anggota-anggota POLRI dapat menimbulkan kebencian dan melemahkan keyakinan masyarakat.

4.3.2 Sistem Belanjawan

Cabaran dalam perkara belanjawan ialah terhadapnya peruntukan bagi pihak POLRI. Pada tahun 2010 belanjawan POLRI mengalami peningkatan sebanyak 8.87 peratus dari tahun 2009. Belanjawan meningkat daripada Rp. 24.8 trilion kepada Rp. 27 trilion. Tetapi keperluan adalah lebih tinggi daripada pembahagian yang tersedia.

Belanjawan polis pada 2011 sebanyak Rp. 29.781 trilion, meningkat sebanyak 10.3 peratus daripada 2010, tetapi pelaksanaannya menghadapi beberapa halangan atau cabaran. Cabaran pertama, kekurangan peruntukan dan perolehan minyak pelincir. Kedua, untuk memenuhi keperluan pembayaran elektrik, telefon dan gas atau air (LPJA) akibat penambahan peralatan IT dan kemudahan pejabat. Ketiga, kurangnya peruntukan untuk peralatan individu POLRI. Keempat, kekurangan peruntukan untuk biaya program penyiasatan dan siasatan jenayah. Kelima, untuk menyediakan perkhidmatan yang direalisasikan oleh Kamtibmas perlu penyediaan bangunan pejabat yang serba lengkap. Kerana masih banyak ditemui pejabat Polis Resort dan Polis Sektor tidak sesuaikan tidak memenuhi piawaian perkhidmatan, masih kontrak, pinjaman pakai, termasuk kekurangan peralatan operasi. Keenam, menerima denda tiket laju sebagai jenis dan harga atas tidak dapat dilaksanakan maksimum, Wang tersebut diserahkan kepada Perbendaharaan Negara, kerana termasuk penerimaan Kejaksanaan Agung. Jadi perlu dipertimbangkan semula mekanisme penyerahan dengan Kementerian Kewangan.

Bajet Polis pada tahun 2012 berjumlah Rp. 39.7 trilion. Bajet ini masih terhad, kerana pasukan POLRI memerlukan dana yang mencukupi untuk operasional dan masalah-masalah

pengendalian yang terus berkembang walaupun pihak polis sentiasa tertakluk kepada had-had kos operasi siasatan dan kos infrastruktur.

4.3.3 Bidang Sumber Manusia

Cabaran utama yang dihadapi dalam bidang sumber manusia ialah kekurangan kakitangan bagi jawatan-jawatan tertentu. Sekiranya dibandingkan dengan keperluan dalam bidang pengembangan mahupun kakitangan dijangka masih banyak kekurangan. Komposisi dan jumlah anggota POLRI pada tahun 2012 dapat dilihat dalam jadual berikut ini.

Jadual 4.9 Komposisi Anggota POLRI

No.	Peringkat	Jumlah
1.	Pegawai Kanan Polis (<i>Perwira Tinggi</i>)	238
2.	Pegawai Kanan Polis (<i>Perwira Menengah</i>)	13.447
3.	Pegawai Kanan Polis (<i>Perwira Pertama</i>)	31.310
4.	Pegawai Polis (<i>Bintara</i>)	340.643
	Jumlah	385.638

Sumber: Ratmono, Barito Mulyo. 2014, hlm. 221

Jadual 4.9 di atas, menunjukkan bahawa pada tahun 2012, keseluruhan anggota POLRI hanya berjumlah 385.638 orang, manakala jumlah penduduk Indonesia berjumlah 237 juta orang.⁹⁴ Ini bererti perbandingan Polis dengan masyarakat 1:614, sedangkan idealnya adalah 1:300. Tentunya POLRI memerlukan pengambilan anggota yang lebih banyak di masa hadapan.

Demikian pula kualiti sumber manusia, masih rendah kerana terdapat ramai penempatan kakitangan anggota yang ditempatkan tiada mengikut keupayaan apabila berhadapan dengan

⁹⁴ Badan Pusat Statistika. 2010. *Hasil Statistik Penduduk 2010*. Jakarta: BPS, hlm. 56.

bebanan tugas. Pada hal, dalam era global, setiap personel POLRI perlu menguasai Informasi Teknologi (IT) serta kemampuan intelijen dan negosiasi.⁹⁵

Gaji ahli POLRI juga masih belum memadai, manakala kos sara hidup meningkat, baik peribadi mahupun keluarga. Kurang mencukupinya gaji yang diterima, boleh mencetuskan berlakunya amalan rasuah oleh orang-orang tertentu yang tidak bertanggungjawab.

4.3.4 Bidang Pengawasan Am, Pembinaan Etika Profesyen dan Disiplin

Cabaran yang dihadapi dalam bidang pengawasan am, etika profesyen dandisiplin ialah pelanggaran dilakukan oleh pihak ahli-ahli polis yang masih banyak berlaku. Hal ini tentunya boleh menjejaskan imej POLRI dan menjadi halangan untuk pelaksanaan tugasnya setiap hari. Tahun 2010, pihak POLRI telah memberhentikan secara tidak dengan hormat seramai 298 orang, manakala pada 2011 POLRI telah memberhentikan secara tidak hormat seramai 267 orang. Sementara itu sepanjang tahun 2012 terdapat 595 orang yang diberhentikan secara tidak hormat.

Selain itu, kewujudan konflik antara POLRI dan komuniti membawa kepada mangsa yang ramai. Juga kadangkala masih berlaku konflik antara POLRI dan TNI sekalipun tidak secara institusi, namun hal ini boleh merendahkan kredibiliti kakitangan pemerintah. Demikian pula adanya percanggahan dengan agensi-agensi pemerintah, seperti Suruhanjaya Pembasmian Rasuah (KPK).

4.3.5 Bidang Pembangunan Kawasan dan Infrastruktur

⁹⁵Temubual dengan Saud Usman Nasution, Irjen Polis, Kepala Divisi Hubungan Masyarakat, pada 2 Juli 2012 di Jakarta.

Cabaran dalam bidang pembangunan infrastruktur yang dihadapi oleh POLRI bagi tahun 2010-2012 adalah terhadap kemudahan dan infrastruktur yang dimiliki di kawasan-kawasan sempadan, seperti kenderaan operasi, jabatan-jabatan keselamatan sempadan untuk menyokong tugas mengawal sempadan. Terhadap infrastruktur lebuh raya di sepanjang kawasan sempadan dan keadaan persekitaran boleh menyukarkan pihak polis menjalankan tugas Rondaan Sempadan.

Alat utama terhadap kepunyaan pihak POLRI untuk menangani kes-kes unjuk perasaan, konflik massa, mengendalikan tindakan jenayah yang merisaukan masyarakat seperti jenayah keganasan yang menggunakan peralatan teknologi maklumat serta kekurangan kemudahan perkhidmatan awam. Oleh sebab itu, pada masa ini, pihak POLRI memerlukan peralatan yang sangat mendesak dan prioriti, antaranya peralatan untuk tugas Densus 88 / AT, peralatan Brimob, peralatan Polair, INAFIS, perkhidmatan Kamtibmas, alat utama *Quick Respons* dan alat utama lainnya yang diperlukan dalam melaksanakan tugas dan fungsi polis.

Juga penggunaan sistem maklumat yang masih tidak optimum. Pembangunan Teknologi maklumat dan komunikasi masih belum boleh digunakan secara optimum dalam menghadapi pelbagai jenis jenayah yang terus berkembang. Penggunaan sistem maklumat bersepadu adalah penting dalam menyokong Pelaksanaan tugas-tugas POLRI, fungsi dan peranannya, serta membuat keputusan secara cepat dan tepat.

4.3.6 Bidang Operasi

Dalam temubual dengan Boy Rafli Amar, beliau menjelaskan bahawa dalam bidang operasi masih ada radas minda dan set budaya anggota POLRI yang belum selari dengan tuntutan-

tuntutan reformasi.⁹⁶ Hal ini memberi impak pada pelaksanaan tugas-tugas operasi, seperti kesalahan dalam menjalankan tugas bagi mengenakan tindakan undang-undang, sama ada jenayah, disiplin atau etika profesyen. Juga cuai dalam tugas yang menyebabkan radas sebagai mangsa, sama ada luka atau kena tembakan. Oleh sebab itu, setiap ahli POLRI sepatutnya sehat jasmani dan rohani serta memiliki kebolehan bergaul, berkomunikasi dan mempunyai wawasan yang cukup luas.⁹⁷

Kedadaan kuasa polis di kawasan-kawasan sempadan yang pada masa ini masih tidak mencukupi, kerana garis-garis sempadan yang sangat panjang dan luasnya wilayah operasi baik di darat ataupun di laut yang mesti diselamatkan. Polis Resort (Polres) dan Polis Sektor (Polsek) masih kekurangan peralatan untuk menangani ketegangan dalam masyarakat. Bagaimanapun juga, kawasan sempadan dan daerah-daerah pedalaman perlu mendapat sokongan personel, peralatan, dan kewangan yang mencukupi.

4.3.7 Bidang Kerjasama POLRI

Pelbagai cabaran dalam bidang kerjasama POLRI bagi tahun 2010-2012, antaranya ialah kerjasama dengan KPK dalam pengendalian kes rasuah simulasi SIM. Hubungan Polis dan KPK kadang-kadang menjadi kurang harmoni. Demikian pula kerjasama dengan universiti-universiti dalam menjalankan penyelidikan saintifik masih berkurangan. Kerjasama dengan pihak polis luar negara masih sangat terhad dalam usaha untuk meningkatkan kualiti dan prestasi POLRI.

Oleh itu, POLRI perlu kembali mengkaji ulang serta memperbaharui pelbagai MOU yang sudah ditandatangani dengan pelbagai lembaga baik di dalam mahupun di luar negara. Hal

⁹⁶Temubual dengan Boy Rafli, Brigjen Polis, Kepala Biro Penerangan Masyarakat, pada 19 Januari 2013 di Jakarta.

⁹⁷ Suparlan, Parsudi. 2008. *Ilmu Kepolisian*. Jakarta: Yayasan Pengembangan Ilmu Kepolisian, hlm. 203.

ini dipandang urgen, sehingga kerjasama boleh dilaksanakan dalam pelbagai aktiviti yang menguntungkan POLRI dan mitra kerjasamanya.

4.3.8 Penggunaan dan Peningkatan Teknologi Kepolisian

Keberadaan POLRI sebagai salah satu aktor dalam keselamatan negara, tidak dapat dilepaskan daripada penggunaan dan peningkatan teknologi kepolisian. Kapabiliti teknologi kepolisian sangat menentukan kejayaan dan keberhasilan POLRI dalam melaksanakan fungsi dan tugasnya. Terutama dalam menghadapi pelbagai cabaran keselamatan dan perubahan pola jenayah konvensional dan transnasional yang semakin dahsyat. Dalam konteks ini, diperlukan pengembangan teknologi moden yang meliputi manajemen teknologi kepolisian, teknologi informasi, teknologi asas strategik, teknologi transportasi, serta teknologi forensik dan biometrik.⁹⁸

Dalam naskah akademik *Grand Strategy* POLRI menuju 2025, dijelaskan bahawa hampir seluruh aspek kababiliti teknologi POLRI menunjukkan kelemahan.⁹⁹ Aspek dimaksud terdiri daripada aspek *technoware*, *humanware*, *infoware* dan *orgaware*. Menyadari kelemahan ini, maka POLRI menyusun kegiatan pengembangan sarana dan prasarana kepolisian untuk membangun perancangan strategik teknologi dan manajemen teknologi, bermula dari peringkat pusat (Mabes POLRI) dan peringkat negeri (POLDA). Kegiatan pembangunan dimaksud adalah:

1. Sistem informasi dan komunikasi kepolisian nasional *online* secara internasional, regional dan bertahap kepada seluruh POLDA.

⁹⁸ Siboro, Tiarna (Ed.). 2008. *Police Reform: Taking the Heart and Mind*. Jakarta: Propatria Institute, hlm. 191.

⁹⁹ Mabes Polri. 2005b. *Naskah Akademik Grand Strategi Polri Menuju 2025*. Jakarta: Mabes Polri, hlm. 61

2. *Geographic information manajement system, online* dengan POLDA, dilengkapi dengan *S/W Crime Mapping*.
3. *Communication and command center, online* dengan POLDA.
4. *Strategic community surveillance 24 ours video camera, huge data storage, reconnaissance and expert system*.
5. Teknologi transportasi, mobil, pesawat, helicopter dan kapal laju terintegrasi ICT.¹⁰⁰

Dengan perancangan berterusan sampai tahun 2025, diharapkan penggunaan teknologi di lingkungan POLRI boleh setara dengan negara maju. Oleh itu, Divisi Teknologi Informasi Kepolisian sepatutnya terkemuka dalam pemanfaatan dan pengembangan teknologi.

4.4 KESIMPULAN

Grand Strategy POLRI 2005-2025 membawa harapan besar yang akan menjelmakan polis sivil yang boleh melakukan tugas secara terancang, iaitu menjaga keselamatan dan ketertiban masyarakat, menguatkuasakan undang-undang dan memberi perlindungan, menjaga serta berkhidmat kepada masyarakat. Ianya akan terwujud apabila pihak polis benar-benar boleh mengubah diri mereka sendiri dari segi sikap dan tingkah laku serta mampu meningkatkan prestasi (*performance*) selari dengan keperluan beban kerja yang semakin berat dan meningkatnya gangguan keselamatan awam.

Dalam pelaksanaan program, khususnya pada 2010, 2011 dan 2012 mempunyai banyak pencapaian yang dihasilkan oleh pihak POLRI. Banyak kemajuan yang telah dicapai, sama ada

¹⁰⁰ Mabes Polri. 2007. *Rencana Strategis Kepolisian Negara Republik Indonesia Tahun 2005-2009 (Perubahan)*, Jakarta: Mabes Polri, hlm. 25.

dalam bidang sistem perancangan organisasi, bidang sistem belanjawan, bidang sumber manusia, bidang pengawasan awam, pembangunan etika profesyen dan disiplin ahli-ahli, bidang pembinaan infrastruktur, bidang operasi, atau bidang kerjasama polis. Sekalipun telah banyak kemajuan, namun ramai orang masih mempunyai pandangan yang negatif terhadap POLRI. Oleh sebab itu, diperlukan upaya yang terus menerus untuk mempertingkatkan peranan POLRI di tengah-tengah masyarakat.

Bagi masa depan, POLRI terus memperbaiki diri sendiri, baik dari segi struktur dan budaya, mahupun dari segi instrumental serta mampu mencapai kecemerlangan. Dengan keazaman yang kuat dan sifat profesional, maka POLRI akan menjadi alat negara yang dapat memberikan perlindungan, penjagaan, dan keselamatan yang disayangi oleh masyarakat.